

КЫРГЫЗ БАНКЫ

Акча-кредит саясаты
жөнүндө

ОТЧЁТ

2025-жылдын III чейреги

Бишкек

2025-жылдын ноябрь айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ

Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөткө каралган негизги багыттарынын алкагында жүргүзүлөт¹.

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

5-7%

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – орто мөөнөттүү мезгилде инфляция деңгээлин 5-7 пайыз чегинде кармап туруу.

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2017-жылдын 13-декабрындагы токтому менен бекитилген (Улуттук банктын расмий интернет-сайтында «Банктын милдеттери» бөлүгүндө жарыяланган).

Улуттук банктын эсептик чени – өлкөдө баа туруктуулугуна жетишүү үчүн колдонулуучу акча-кредит саясатынын негизги инструменти.

Эсептик ченди жөнгө салуу каражаттар наркынын көрсөткүчү катары кызмат кылуу менен банктар аралык акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендерине жана экономикада чогуу алгандагы суроо-талап жана сунуш көлөмүнө таасирин тийгизет. Эсептик ченди өзгөртүү аркылуу Улуттук банк рынокко монетардык шарттар катуулатылгандыгын же жеңилдетилгендигин билдирет. Эсептик чен боюнча чечимдер өлкөдөгү экономикалык шарттарга комплекстүү талдоону, тышкы экономикалык конъюнктураны жана орто мөөнөттүү мезгилге инфляция боюнча болжолдоолорду эске алуу менен кабыл алынат.

Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдар графиги Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жайгаштырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты боюнча кабыл алынган чечимдердин таасири өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө белгилүү бир лаг аралыгында жүргүзүлөт.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бир болуп саналат. Улуттук банктын өлкөдө учурда орун алып турган жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдайларга баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат.

2025-жылдын III чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2025-жылдын 24-ноябрындагы № 2025-П-07/62-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	8
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	12
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	12
2.2. Тышкы сектор	14
3-глава. Акча-кредит саясаты	16
3.1. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендеринин динамикасы.....	17
3.2. Банктар аралык акча рыногундагы операциялар.....	20
3.3. Акча базасынын жана М2Х топтомунун динамикасы	25
4-глава. Инфляциянын динамикасы.....	27
4.1. Керектөө баа индекси.....	27
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	30
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	34
2-тиркеме. Глоссарий.....	35
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	37

РЕЗЮМЕ

2025-жылдын III чейрегинде дүйнөлүк экономика бир катар кармап туруучу факторлор менен орточо-оң өсүш темпин сактап калды. Дүйнөлүк соодадагы эрежелердин өзгөрүшү, АКШнын соода саясатынын айланасындагы белгисиздик жана дүйнөдөгү геосаясий факторлордун сакталышы көпчүлүк өлкөлөрдүн экономикалык өсүш динамикасына көп багыттуу таасирин тийгизди. Отчеттук мезгилде дүйнөнүн алдыңкы өлкөлөрү жалпысынан экономикалардын салыштырмалуу орточо өсүш темпин сакташкан, ошол эле учурда Борбор Азия өлкөлөрүндө ички суроо-талаптын кеңейишинин жана өлкөлөрдүн активдүү фискалдык саясатынын фонунда жогорку экономикалык жигердүүлүк байкалган. Дүйнөлүк азык-түлүк рыноктору негизги товарларга баанын жогорулоо жана туруксуз динамикасын көрсөттү. Алтын инвестициялоо үчүн жагымдуу актив бойдон калууда. Отчеттук мезгилдин ичинде дүйнөдө, анын ичинде Кыргыз Республикасынын негизги соода өнөктөш-өлкөлөрүндө инфляциялык факторлор басымдуулук кылды.

2025-жылдын III чейрегинин ичинде Кыргызстанда инфляция негизинен тышкы факторлордун таасири астында калыптанды. Азык-түлүккө болгон дүйнөлүк баалар жогорулоосун улантты, ал эми региондогу өлкөлөрдө инфляция жогорулады. Бул факторлор өлкөгө импорттолгон товарлардын наркына таасирин тийгизди. Мында ата мекендик өндүрүштөгү азык-түлүк товарларынын айрым түрлөрүнө тышкы суроо-талап жогорулаган. Электр жана жылуулук энергиясына тарифтерди кайра кароонун таасири, ошондой эле ички суроо - талаптын туруктуу өсүшү инфляциянын ички факторлорунан болду. Ошентип, 2025-жылдын сентябрында жылдык инфляциянын көрсөткүчү 8,4 пайыз деңгээлинде түзүлдү.

Кыргыз Республикасынын тышкы экономикалык ишмердүүлүгү отчеттук мезгилде товарлардын экспортунун 31,4 пайызга кыскарышы менен мүнөздөлгөн, ал эми товарлардын импортунун көлөмү дээрлик өзгөрүүсүз калып, 2024-жылдын III чейрегинин деңгээлинде сакталган. Ошентип, соода балансынын тартыштыгы 37,3 пайызга жогорулап, 1 673,0 млн АКШ доллары көлөмүндө түптөлгөн, ошол эле учурда тышкы соода жүгүртүүнүн жалпы көлөмү 11,1 пайызга кыскарып, 3 659,2 млн АКШ доллары деңгээлинде калыптанган.

Кыргызстандын экономикасынын өсүү темпи керектөөчүлүк жана инвестициялык жигердүүлүктүн жогорулашынын фонунда жогору бойдон калды. 2025 - жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча ИДПнын реалдуу өсүшү 10,0 пайызды түздү. Мурдагыдай эле курулуш жана тейлөө сектору өлкөнүн ИДПсынын өсүшүнө эң чоң салым кошту. Мамлекеттин активдүү фискалдык саясаты ишкердик активдүүлүктү кеңейтүүгө жана негизги капиталга инвестицияларды көбөйтүүгө түрткү берди. Калктын реалдуу кирешелеринин өсүшүнүн фонунда ички керектөөнүн кеңейиши байкалган.

Акча-кредит шарттары экономикадагы инфляциялык тобокелдиктердин күчөшүнө байланыштуу катууланды. 2025-жылдын июль айында Улуттук банктын эсептик ченин 9,00 пайыздан 9,25 пайызга чейин көтөрүү калктын аманаттык жүрүм-турумун күчөтүүгө жана акча жана валюта рынокторундагы кырдаалды туруктуу абалда сактоого мүмкүндүк берди. Ошол эле учурда банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн көлөмү өстү, ушуга байланыштуу Улуттук банк инфляциянын монетардык факторлорун чектөө максатында стерилизациялоо операцияларын жигердүү жүргүздү. 2025-жылдын сентябрь айынан тартып рыноктук шарттарды багыттоочу ролду аткара турган банктар аралык эталондук пайыздык BIR (Bishkek Interbank Rate) чени киргизилди. Банктар аралык акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери акча рыногундагы салыштырмалуу тез арымда ыңгайлашуусун чагылдыруу менен эсептик чендин жогорулашына жараша өскөндүгүн көрсөттү.

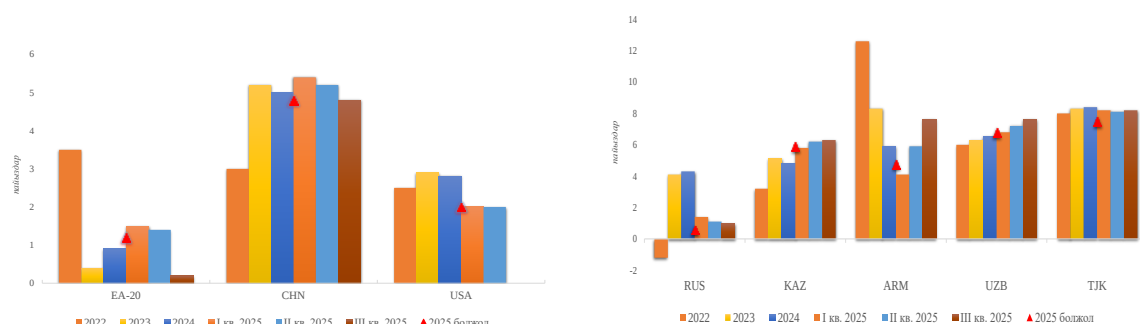
1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Отчеттук мезгилде дүйнөлүк экономика глобалдык өсүштүн басандашы, айрым аймактарда инфляциянын жогорулашы, соода протекционизминин күчөшү жана эл аралык сооданын фрагментациясынын уланышы менен мүнөздөлдү. Дүйнөнүн бир катар өлкөлөрүндө инфляция максаттуу көрсөткүчтөрдөн жогору бойдон калып, акча-кредиттик шарттарды жумшартууга тоскоол болду. Бул факторлордун баары дүйнөлүк товардык жана финансылык рынокторго таасирин тийгизип, рыноктордо баалардын туруксуздугун шарттады.

1.1.1-график. Өлкөлөр боюнча реалдуу ИДӨнүн динамикасы

(жылдык мааниде өсүш арым)

Булагы: өлкөлөрдүн статистикалык комитеттери

Болжолдоо: ЭВФ

АКШ экономикасы керектөөчүлөрдүн чыгашаларынын көбөйүшүнүн жана импорттун кыскарышынын фонунда орточо өсүү темпин көрсөттү. 2025-жылдын III чейрегинде АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн күтүлгөн өсүшү 3,9 пайызды түздү, өнүгүүнүн негизги факторлорунун арасында ИДӨнүн айрым басандоо болжолдоолоруна карабастан, өсүшүнүн уланышы, жумушка орноштуруунун уланышы жана ички инвестициялар калууда. Ошол эле учурда инфляция 2,0 пайыздык максаттуу деңгээлден жогору бойдон калууда.

Евроаймактын экономикасы 2025-жылдын III чейрегинде 0,2 пайызга кеңейди, бул тышкы суроо-талаптын чектелүү болушуна карабастан, туруктуу ички суроо-талаптын натыйжасы болду. Керектөөчүлөрдүн чыгашаларынын көбөйүшү жана туруктуу инвестициялар өсүштүн негизги факторлору болуп калды.

Кытай экономикасы отчеттук чейректе өнөр жай өндүрүшүнүн тездеши жана мамлекеттик колдоо чараларынын эсебинен өстү, бирок II чейректе ИДӨнүн өсүү темпи басандады. Өнөр жай өндүрүшүнүн, айрыкча кайра иштетүү жана тоо-кен тармактарынын тездеши жана тейлөө чөйрөсүнүн туруктуу өсүшү негизги кыймылдаткыч күчтөр болуп калды. Ошондой эле өкмөт экономиканы турукташтыруу боюнча чараларды күчөттү, анын ичинде ликвиддүүлүктү камсыздоо өсүшкө өбөлгө түздү. III чейректе ИДӨнүн өсүшү жылдык эсептөөдө 4,8 пайызды түздү, II чейректе 5,2 пайыз болгон.

ЭВФтин акыркы болжолдоолоруна ылайык, 2025-жылы экономиканын өсүш арымы төмөнкүчө түптөлүшү мүмкүндүгү күтүлүүдө: АКШ – 2,0 пайыз; Кытай – 4,8 пайыз; евроаймак – 1,2 пайыз.

Ал эми дүйнөнүн ири экономикалары өсүштүн орточо темптерин башынан кечирип жатканда, ЕАЭБ өлкөлөрүндө, Россиядан тышкары, ошондой эле Өзбекстан менен Тажикстанда экономикалык активдүүлүк жогору бойдон калууда. Бул өлкөлөрдө экономикалык өнүгүүнүн негизги факторлору активдүү фискалдык саясат, ички суроо-

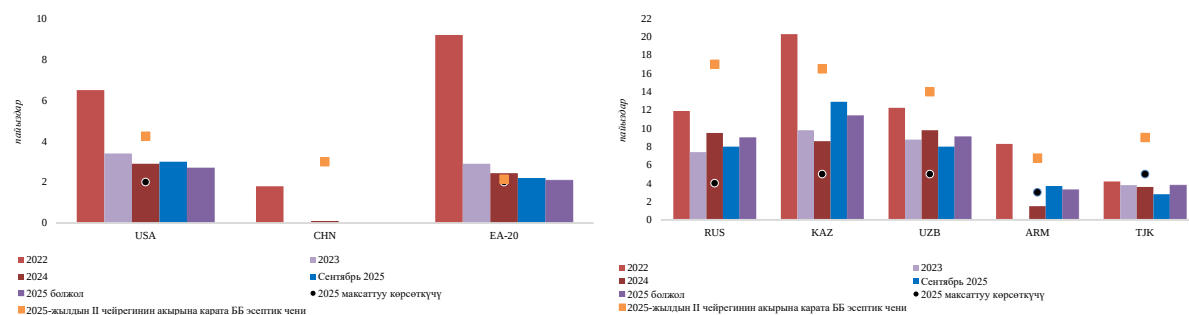
талаптын кеңейиши жана инвестициялык ишмердүүлүктүн өсүшү болуп калды. Россиянын экономикасы эмгек рыногундагы чыңалуу жана өнөр жай секторундагы басандоодон улам өсүштүн басандашына туш болду, мында тейлөө чөйрөсү өсүштүн негизги кыймылдаткычы болуп чыкты.

ЭВФтин билдирүүсү боюнча 2025-жылы экономикалык өсүш төмөнкүчө түптөлүшү күтүлүүдө: Тажикстан – 7,5 пайыз, Өзбекстан – 6,8 пайыз, Казакстан – 5,9 пайыз, Армения – 4,8 пайыз жана Россия – 0,6 пайыз.

Тышкы чөйрөдөгү инфляциялык жагдай

2025-жылдын III чейрегинде экономикасы өнүккөн бир катар өлкөлөрдө инфляциянын басандоо тенденциясы уланган, мында айрым өлкөлөрдө инфляцияга түрткү берүүчү басым жана тобокелдиктер сакталып турган. Көпчүлүк өлкөлөрдө инфляция максаттуу көрсөткүчтөн жогору катталган. Айрым өлкөлөрдө инфляциянын кескин жогорулоо тобокелдиктери борбордук банктар катуулатылган монетардык саясат жүргүзүүсүнө түрткү берүүдө.

1.1.2-график. Экономикасы өнүккөн бир катар өлкөлөрдө жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө инфляция жана борбордук банктарынын негизги чендери (жс./жс.)

Булагы: өлкөлөрдүн статистикалык комитеттери, борбордук банктар; эл аралык уюмдар

Экономикасы өнүккөн өлкөлөрдө инфляция таргеттен жогору калыптанган, бирок жалпы алганда туруктуу басандоого ыктаган катары мүнөздөлгөн. Алсак, АКШда инфляция өтүп жаткан жылдын сентябрында 3,0 пайызды түзгөн (июнь айында инфляция 2,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн). Тариф чаралары импорттун наркына таасирин тийгизиши мүмкүндүгү жагында кооптонуулар болсо да, III чейректе инфляция айрыкча энергия ресурстарына, турак жай наркына жана кызмат көрсөтүүлөр секторуна баалардын таасири астында калыптанган. Өз кезегинде, евроаймакта (сентябрь айында 2,2 пайыз, июнь айында 2,0 пайыз), тескерисинче, энергия продукцияларына баалардын төмөндөшү жалпы эле инфляциянын басандашына таасирин тийгизип, сентябрь айында гана баалардын өсүшүнүн көрсөткүчү таргеттен жогору түптөлгөн. Кароого алынган өлкөлөрдүн экономикаларында инфляция боюнча таргет 2,0 пайыз деңгээлинде белгиленген.

III чейректе Кытайда дефляциялык тенденция андан ары уланган (сентябрь айында минус 0,3 пайыз), бул начар ички суроо-талап жана кыймылсыз мүлк секторунда төмөндөө менен шартталган. Керектөө суроо-талабына түрткү берүү жана системалык кризисти жеңип чыгуу максатында, бийлик монетардык, фискалдык жана ар кандай колдоо жагында жөнгө салуу чаралары боюнча демилгелерин уланткан. Дефляция абалын жана 2,0 пайыз деңгээлинде таргетти эске алганда, Кытай Эл Банкы монетардык шарттарды жеңилдетүү саясатын улантышы мүмкүндүгү күтүлүп жатат.

Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө максаттуу көрсөткүчтөрдөн жогору катталган инфляциянын жогору деңгээли байкалган, бул жөнгө салуучулар катуулатылган монетардык саясат жүргүзүүсүн шарттаган. Россия Федерациясында, Казакстанда жана Өзбекстанда III чейректин акырына карата инфляция 8,0 пайыз жана андан жогору деңгээлде белгиленген.

Россияда, буга чейинки чейректегидей эле, катуулатылган акча-кредиттик шарттар жана орус рублинин бекемделиши инфляциялык басымдын бир аз төмөндөшүнө шарт түзгөн (сентябрь айында инфляция 8,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн), ушуга байланыштуу Россия Банкы сентябрь айында эсептик ченди жыл ичинде үчүнчү ирет төмөндөттү (Россия Банкынын болжолдоолоруна ылайык инфляциянын учурдагы динамикасы 2026-жылы 4,0 пайыздык таргетке жетүүгө шарт түзөт).

Казакстанда инфляциянын жогору деңгээли (12,9%) дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баалардын өсүшү, Россияда баа динамикасы, орус рублинин теңгеге караганда бекемделиши, ошондой эле керектөө максаттарында кредиттөө көлөмүнүн жана фискалдык түрткү берүү чараларынын өсүшү менен шартталган.

Өзбекстанда инфляция таргеттен жогору катталган (5,0 пайыз максаттуу көрсөткүч болсо, сентябрь айында 8,0 пайыз деңгээлинде). ТКЧ тарифтеринин жогорулашы жана акча которуулар көлөмүнүн көбөйүшү инфляцияга түрткү берүүдө, мында сумдун бекемделиши дезинфляциялык таасирин тийгизүүдө.

Арменияда жана **Тажикстанда** инфляция максаттуу диапазон чегинде орун алган (тиешелүүлүгүнө жараша 3,7 жана 2,8 пайыз).

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

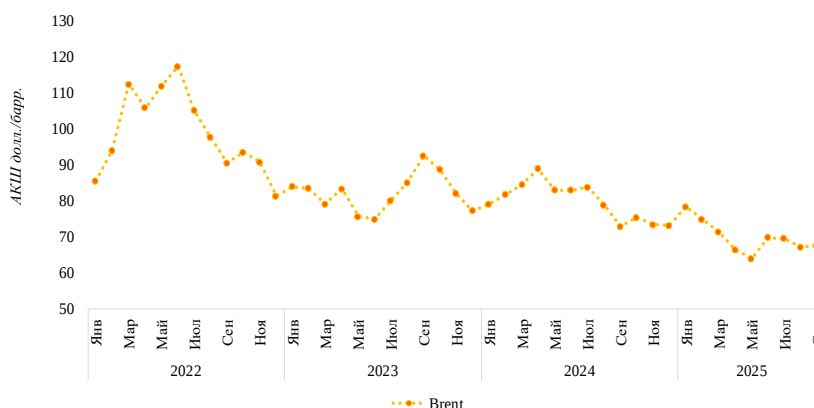
Дүйнөлүк товардык жана чийки зат рыноктору отчеттук мезгилде глобалдык белгисиздиктин жана дүйнөлүк сооданын мүнөзүнүн өзгөрүшүнүн фонунда баалардын өзгөрүүсүнө дуушар болушкан. Эгерде азык – түлүктүн дүйнөлүк рыноктору отчеттук мезгилдин ичинде баалардын акырындык менен жогорулашын көрсөтсө, анда алтындын дүйнөлүк рыногу баа боюнча рекорддук маанилерди көрсөтсө, мунайдын дүйнөлүк рыногундагы жагдай олуттуу өзгөргөн жок-мунайга дүйнөлүк баалар төмөндөө тенденциясын улантты. Бирок региондо КММ рыногунун чыңалуусу Кыргыз Республикасындагы импорттолуучу баалардын өсүшүнө таасирин тийгизди.

Энергопродукциялар рыногу

2025-жылдын III чейрегинде мунайдын дүйнөлүк рыногу мунайдын эталондук маркаларына баалардын туруктуу төмөндөшү менен мүнөздөлдү. 2025-жылдын башынан бери, дүйнөлүк мунай рыногунда ОПЕК+ мунай өндүрүү боюнча өлкөлөр жүргүзгөн саясаттын чегинде, сунуштун ашып кетиши жана баалардын төмөндөшү байкалды. III чейректе Brent маркасындагы мунайга болгон баа 0,9 пайызга төмөндөгөн (жыл башынан бери – 10,2 пайызга).

Талдоочулардын божомолуна ылайык, 2025-2026-жылдары, чектөөлөрдүн жоюлушунан жана өндүрүштүн өсүшүнөн улам сунуштун көбөйүшү менен байланышкан дүйнөлүк рынокто мунайга болгон баанын акырындык менен төмөндөшү күтүлүүдө.

1.2.1-график. Brent маркасындагы мунайга баалардын динамикасы (баррелине АКШ доллары түрүндө)

Булагы: Bloomberg MA

Бирок, Россия Федерациясында, тескерисинче, мунай заттарына болгон ички жана тышкы суроо-талапты канааттандырууда кыйынчылыктар болду. Россия Федерациясында иштен чыккан жана оңдоого токтоп турган мунайды кайра иштетүүчү ишканаларды кубаттуулуктарын ыкчам калыбына келтирүү мүмкүн эместиги жана күйүүчү-майлоочу материалдарды мезгилдүү жогорку керектөө ички отун рыногунда суроо-талаптын жана сунуштун дисбалансын шарттады, бул дагы россиялык энергия булактарына көз каранды өлкөлөрдө отундун айрым тартыштыгына таасирин тийгизди. Россиянын мунай өнүмдөрү рыногундагы жагдай Кыргызстандагы күйүүчү-майлоочу майлар рыногундагы баанын жогорулашын шарттады. 2025 – жылдын мурунку чейрегине салыштырмалуу Кыргызстанда бензинге болгон баанын индекси 4,7 пайызга, дизелдик отунга-3,9 пайызга жогорулады.

Азык-түлүк рыногу

ФАО азык-түлүк бааларынын индекси 2025-жылдын сентябрында 128,8 пунктту түзгөн, бул үстүбүздөгү жылдын август айындагы көрсөткүчтөн бир аз төмөн, бирок бул 2024-жылдын сентябрь айындагы көрсөткүчтөн 3,4 пайызга жогору. Чейрек ичинде өсүшкө өсүмдүк майына, этке жана сүт азыктарына баалар ФАО индексине негизги салым кошкон. Муну менен катар данга жана кантка баалар төмөндөп, ФАО индексинин маанисине ооздуктоочу таасирин тийгизген.

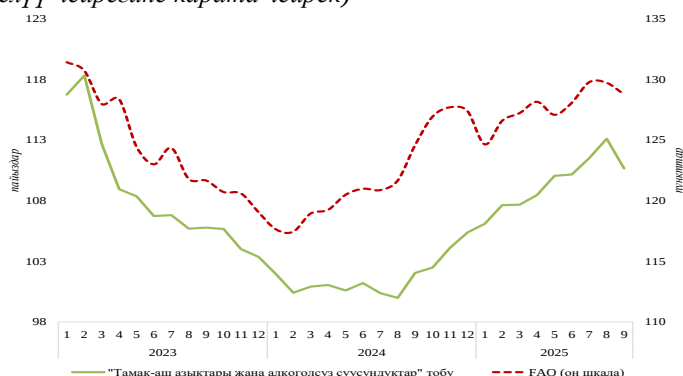
Дүйнөлүк дан эгиндерин жыйноо тармагында, өткөн сезондо алынган түшүм көлөмүнөн 3,8 пайызга артуу менен, жаңы эң эле жогорку чекке жетүү күтүлүүдө. 2025-2026-жылдары Россияда жана Казакстанда да алгылыктуу дан эгиндери түшүмүн алуу болжолдонууда.

Глобалдуу азык-түлүк рынокторунда келечекте баа динамикасы боюнча белгисиздик сакталып тургандыгы байкалган. Бул жагдай факторлордун жыйындысы, анын ичинде бир катар региондордо алгылыксыз климаттык шарттар жана бааларга инфляциялык басым көрсөткөн эл аралык соода боюнча мамилелердеги курч абал менен шартталган.

Азык-түлүккө дүйнөлүк баалардын өсүшү Кыргызстанга инфляциялык басым көрсөтүүдө, анткени өлкө азык-түлүк товарлардын көпчүлүк бөлүгүн импорттоодон көз каранды. Ошол эле учурда данга баалардын төмөндөшү боюнча болжолдоолор ун жана нан азыктары рыногун турукташтырышы мүмкүн. Дүйнөлүк дан өндүрүшү көлөмүнүн көбөйүшү мүмкүндүгү ички рынокто баа басымдуулугун жеңилдетиши мүмкүн, бирок КММга баалардын өсүшү жана буга байланыштуу өндүрүштүк сарптоолор инфляциянын эң негизги факторлорунун бири болуусун улантат.

1.2.2-график. Кыргыз Республикасында ФАО индексинин жана азык-түлүккө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Алтын рыногу

Дүйнөлүк алтын рыногу кескин өсүшүн уланткан. 2025-жылдын башталышынан тартып III чейректин акырына карата абал боюнча активдин баасы 45,1 пайызга жогорулаган. Алтынга жогору суроо-талап дүйнөлүк экономикада сакталып турган чакырыктар, соода жана геосаясий белгисиздиктин өсүшү, ошондой эле АКШ долларынын нарксыздашы менен шартталган.

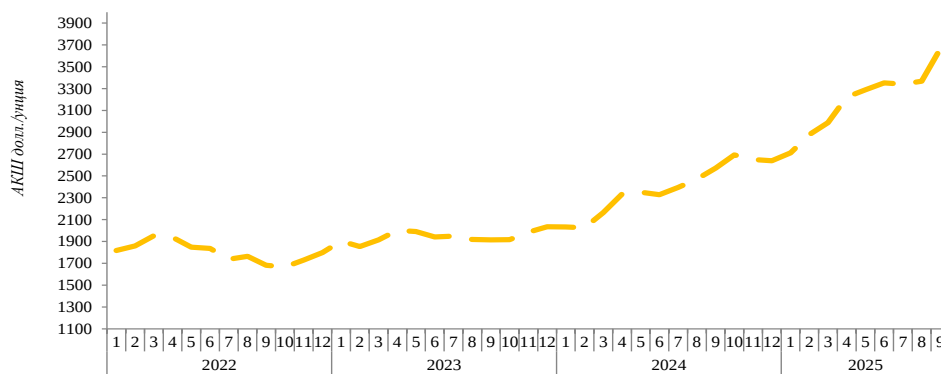
Суроо-талапка жана сунушка байланыштуу экономикалык, саясий жана рыноктук шарттардын жыйындысы III чейректе баалардын өсүшүнүн негизги факторлорунан болгон.

Мындан тышкары, борбордук банктар жана институционалдык инвесторлор тарабынан глобалдуу резервдик сатып алуулардын өсүшү коргоо активи катары алтындын бекемделишине өбөлгө түзгөн.

Мында, Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин техникалык талдоолоруна ылайык, салыштырма күч индекси (RSI) активдин баасы кескин өскөндүгүн көрсөткөн, бул инвестициялык портфелдердин кыска мөөнөткө теңдешүүсүн жана пайданы алдын ала караштырууга алып келиши мүмкүн. Мында, баалардын кескин өсүшү керектөө суроо-талабын, өзгөчө зер буюмдар секторун убактылуу төмөндөтүшү мүмкүн, ошол эле учурда дүйнөлүк сооданы нормалдаштыруу жана глобалдуу ИДӨнү тездетүү инвесторлордун тобокелдикке баруусуна түрткү берип, капиталды кыйла кирешелүү активдерге бөлүштүрүшү ыктымал.

Бирок инвесторлор базасынын кеңейиши, АКШ долларынын узак убакыт бою нарксыздашы жана геосаясий белгисиздиктин сакталып турушу шарттарында алтын диверсификациялоо жана тобокелдиктерди хеджирлөө боюнча негизги инструмент статусунда сакталып туруусун улантууда.

Bloomberg маалыматтык агенттигинин баа берүүсү боюнча, алтынга орточо дүйнөлүк баа 2025-жылдын акырына карата трой унциясына 3 728,6 АКШ долларын түзөт. Эл аралык Goldman Sachs Group финансылык уюмдун аналитиктери 2025-жылдын IV чейрегинде орточо бааны 4 030 АКШ доллары деңгээлинде жана 2026-жылы 5 000 АКШ долларына чейинки деңгээлде болжолдошууда.

1.2.3-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: Bloomberg MA

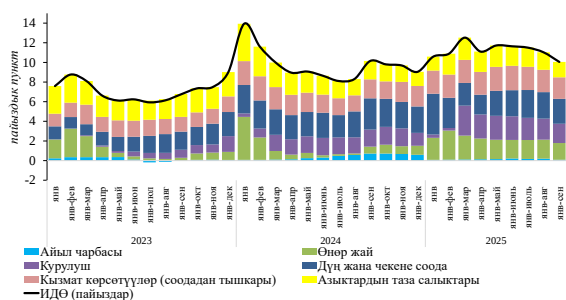
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Кыргыз Республикасынын экономикасы негизги капиталга инвестициялардын кеңейишинин жана керектөө суроо-талабынын жогорулашынын натыйжасында өсүү темпин жогорулатууну улантты. 2025-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасы региондогу негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн арасында реалдуу ИДӨнүн эң чоң өсүшүн көрсөттү, ал 10 пайызды түздү.

2.1.1-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(бир мезгилге карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

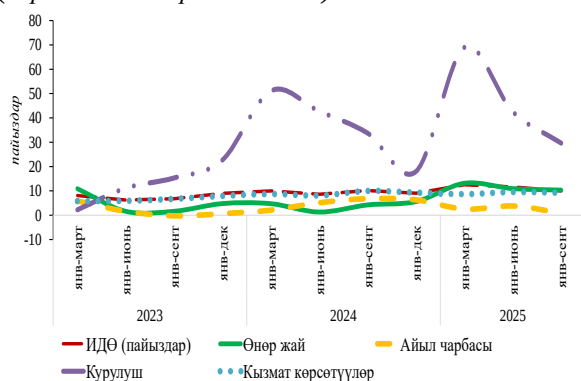
Сунуш тарабынан экономикалык өсүштүн тездешинин негизги фактору катары өнөр жай секторунда, кызмат көрсөтүүлөр жана курулуш чөйрөсүндө өндүрүш көлөмүнүн артышы саналган. 2025-жылдын тогуз айынын ичинде өнөр жайда өсүш арымы - 10,3 пайыз, кызмат көрсөтүүлөр секторунда - 9,2 пайыз жана курулушта - 29,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

Экономикалык активдүүлүк жогорулаган шартта продукцияга таза салыктар да реалдуу ИДӨнүн өсүшүнө 1,6 пайыздык пункт өлчөмүндө алгылыктуу салым кошкон.

Банк системасы тарабынан реалдуу секторду кредиттөөнүн көлөмүнүн өсүшү, керектөө кредиттеринин көбөйүшү өлкөдөгү керектөө жана инвестициялык активдүүлүккө өбөлгө түздү.

2.1.2-график. Экономика тармактарынын өсүш арымдары

(бир мезгилге карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

2.1.3-график. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар

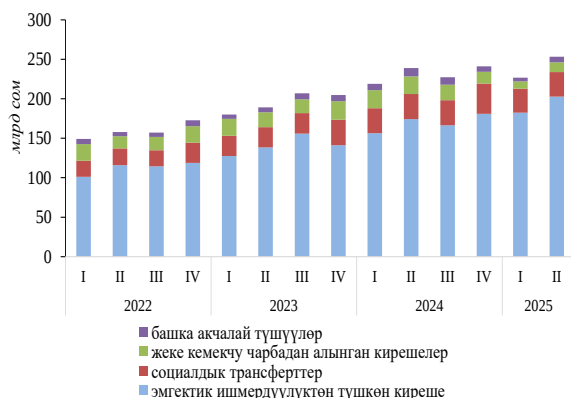
Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

Өлкөнүн бүтүндөй аймагында курулуш ишинин жигердүүлүгүнүн артышына негизинен турак жай курууга, билим берүү объекттерин курууга жана региондордо инфраструктураны, анын ичинде туристтик багытты жакшыртууга капиталдык салымдардын көбөйүүсү өбөлгө түзгөн. Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү ички булактардын (+27,4 пайыз) эсебинен камсыздалган, ал эми тышкы булактар, тескерисинче, кыскарган.

Соода жүргүзүү секторунда алгылыктуу динамика сакталып турган, бул жогору ички суроо-талап менен камсыздалган. Кыйла өсүш ошондой эле мейманканалар жана тойканалар тарабынан сунушталуучу кызмат көрсөтүүлөр көлөмүнүн (+20,0 пайыз)

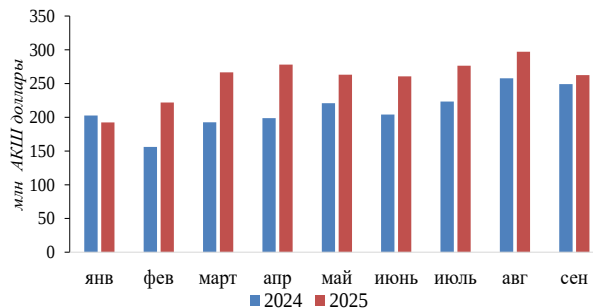
динамикасында белгиленген, бул өлкөдө туристтик инфраструктуранын жигердүү өнүгүшү менен катар туристтик жана ишкердик жигердүүлүгү өскөндүгүн тастыктайт.

2.1.4-график. Калктын кирешелери

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

2.1.5-график. Жеке адамдардын чек ара аркылуу акча которууларынын таза агылып кирүүсү

Булагы: Улуттук банк

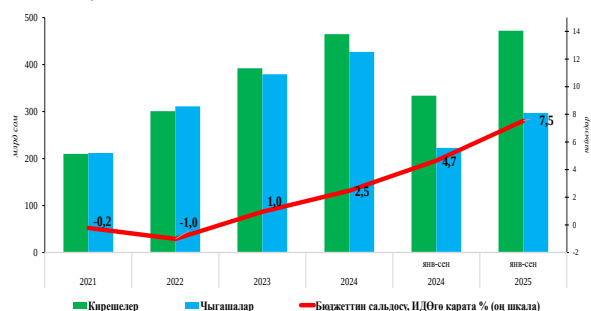
Суроо-талапка төмөнкү факторлор алгылыктуу таасирин тийгизген: 2025-жылдын 1-октябрына карата катталган жумушсуздук деңгээли 1,5 пайызга чейин төмөндөгөн, айкын эмгек акыны жогорулатуунун эсебинен калктын кирешесинин өсүшү, ошондой эле жеке адамдардын акча которууларынын таза агымы.

Жигердүү экономикалык өсүш шарттарында жакынкы мезгилде керектөө чыгашаларынын мындай динамикасын сактоо өлкөдө жогору инфляциялык басымды шартташы мүмкүн.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.6-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

Мамлекеттик бюджеттин алгылыктуу сальдосу жогору салыктык түшүүлөрдүн жана бажы алымдарынын алкагында сакталып турат. 2025-жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча жалпы баланс ИДӨго карата 7,5 пайыз деңгээлинде профицит менен түптөлгөн.

Салык жана бажылык администрлөөнү күчөтүү, ошондой эле экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин кыйла жогору өсүшүнө шарт түзгөн, алар 2024-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 41,3 пайызга өскөн. Кирешелердин өсүш арымына негизги

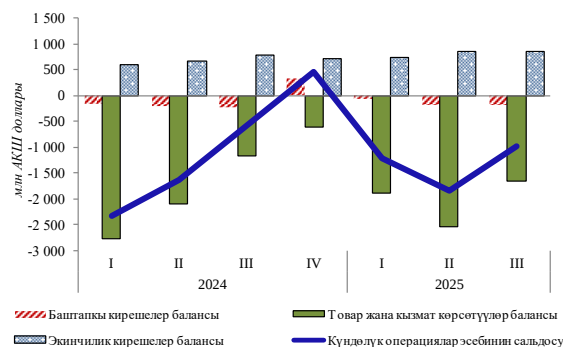
салым пайда салыгы боюнча түшүүлөр, ошондой эле эл аралык соода жана тышкы операцияларды жүргүзүүгө салыктар боюнча түшүүлөр менен камсыздалган.

Ошол эле мезгилде мамлекеттик чыгашалардын олуттуу өсүшү байкалган, алар жылдык мааниде 33,4 пайызга өскөн. Бюджеттик сарптоолордун, эң негизгиси социалдык программаларга жана инфраструктурага сарптоолордун өсүшү ички суроо-талапты камсыздаган. Бүтүндөй алганда, бюджеттик саясат орто мөөнөттүү келечекте бюджеттин тең салмактуулугун сактоого багытталган, ошол эле учурда ички карыз алуулардын өсүү тенденциясы белгиленген.

2.2. Тышкы сектор¹

2025-жылдын III чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы соода балансынын начарлашынан жана кызмат көрсөтүүлөр сальдо профицитинин төмөндөшүнөн улам кеңейген.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча.

Улуттук банктын 2025-жылдын III чейреги үчүн алдын ала жана баа берүү маалыматтарына ылайык, күндөлүк операциялар эсебинин терс сальдосу 980,1 млн АКШ доллары же ИДӨгө² карата 18,1 пайыз деңгээлинде калыптанган.

Кароого алынган мезгил аралыгында соода балансынын тартыштыгынын 37,3 пайызга, 1 673,0 млн АКШ долларына чейин өсүшү, негизинен, 2024-жылдын ушул эле мезгилинде товарлар экспорту боюнча жогору база менен түшүндүрүлөт, ошол эле учурда

импорттук берүүлөр базалык мезгилдеги деңгээлде сакталып калган.

Товарлар экспорту (ФОВ баасында) 31,4 пайызга төмөндөп, 993,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Алтынды эске албаганда экспорт 44,6 пайызга кыскарып, 554,4 млн АКШ долларын түзгөн. Талдоо жүргүзүлүп жаткан мезгил ичинде экспорт көлөмүнө бут кийим, кездеме жана даяр текстиль буюмдарын, анын ичинде кийим кече буюмдарын, инструменттерди жана механикалык жабдууларды, алардын тетиктерин, автоунаа бензинин, тирүү малды, жез кендерин жана концентраттарды сунуштоо көлөмүнүн кыйла төмөндөшү негизги таасирин тийгизген. Мында, баалуу металл кендерин жана концентраттарды, көмүрдү, кокс жана брикеттерди, товарларды ташуу же таңгактоо үчүн пластмасса буюмдарды, автоунаа тетиктерин сунуштоо экспортко өз таасирин тийгизген.

Отчеттук мезгилде товарлар импортунун көлөмү (ФОВ бааларында) анча өзгөргөн эмес жана 2 666,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлүп, 2024-жылдын III чейрегиндеги деңгээлде сакталып калган. Түшүүлөрдүн өсүшү чоюн жана болот, жеңил автоунаа, жүк ташуу үчүн каралган автоунааларды жана атайын багыттарга каралган автоунаалар, экскаваторлор жана сузуп жүктөгүчтөр, телефон аппараттары, чоюн жана болоттон түзүлүштөр, дары-дармектер, минералдык суулар жана алкогольсуз ичимдиктер сыяктуу товардык позициялар боюнча белгиленген. Мында, электр энергиясыз иштөөчү машиналарды, инструменттерди жана механикалык жабдууларды, анын ичинде алардын тетиктерин, ийнелерди, эмеректерди, тигүү машиналары жана алардын тетиктери үчүн кутуларды жана футлярларды, жасалма текстиль материалдардан токулган кездемелерди, маалыматтарды автоматтык түрдө иштеп чыгуу үчүн каралган машиналарды, атайы белгилүү бир өнөр жай тармактары үчүн каралган башка машиналарды жана жабдууларды, ошондой эле кийим-кечелерди жана бут кийимдерди импорттоо көлөмү төмөндөгөндүгү байкалган.

Отчеттук мезгилде энергия продукцияларды импорттоо 21,0 пайызга төмөндөп, 230,4 млн АКШ долларын түзгөн. КММ жана электр тогун импорттоо көлөмү

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

түшүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн кыскарышынын негизинде төмөндөгөн. Мында, нарктык мааниде алганда автоунаа бензинин импорттоо көлөмү 38,1 пайызга, дизель отуну – 15,3 пайызга, мазут – 55,2 пайызга кыскарган.

Мурдагыдай эле, экинчилик кирешелер балансынын түзүмү, негизинен, «иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча түшүүлөрдүн эсебинен камсыздалган. Мындай абал бул компоненттин жогору концентрациясынын сакталып тургандыгын жана маанилүүлүгүн билдирет.

«Иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча таза агылып кирүүсүнүн алгылыктуу динамикасынын сакталып турушунун маанилүү фактору катары жеке адамдардын чек ара аркылуу акча которуулары көлөмүнүн туруктуу артышы (5,6 пайызга өсүш), ошондой эле мамлекеттик башкаруу секторунун балансынын алгылыктуу сальдосунун өсүшү белгиленген, бул өнүктүрүү боюнча өнөктөштүн гранттык колдоосуна байланыштуу келип чыккан.

Улуттук банктын алдын ала баа берүүлөрү боюнча, кызмат көрсөтүүлөр балансы өткөн жылдын отчеттук мезгилине салыштырганда, резидент эместерге сунушталган кызмат көрсөтүүлөр көлөмүнүн кыскарышынын натыйжасында кыйла төмөндөгөн (82,1 пайызга), бирок ошол эле учурда 9,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлүп, алгылыктуу аймакта сакталган.

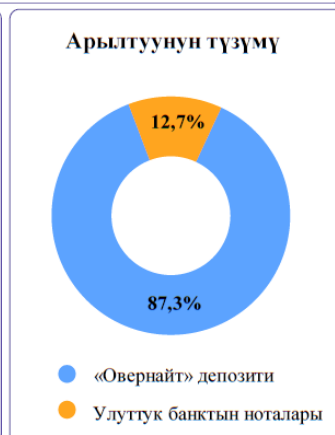
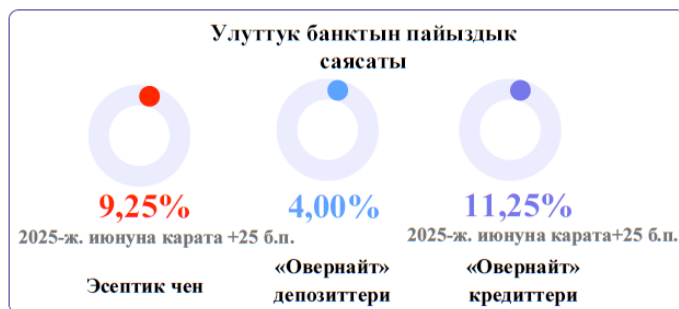
Баштапкы кирешелердин терс балансы 25,3 пайызга кыскарган жана 168,9 млн АКШ доллары көлөмүндө тартыштык чегинде жайгашкан.

Капитал менен операциялар эсеби боюнча каржылоо 40,8 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2024-жылдын III чейрегиндеги деңгээлден 66,9 пайызга жогору.

2025-жылдын III чейрегинде, Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча, финансылык эсеп негизинен жеке сектордун резидент эместер алдында башка инвестициялар түрүндөгү милдеттенмелерин арттыруу аркылуу жана тике чет өлкө инвестициялар боюнча келип түшүүлөр менен түптөлөт.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Негизги тенденциялар

2025-жылдын III чейрегинде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы өлкөдө баа туруктуулугуна орто мөөнөттүү келечекте камсыздоого багытталган акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу ишин уланткан. Монетардык саясат боюнча чечимдерди кабыл алууда өлкөнүн ички жана тышкы экономикалык конъюнктуранын өбөлгөлөрүнө, ички суроо-талап динамикасына жана финансылык сектордун абалына негизденген моделдерди эсептөө жана сценарийлерди талдап-иликтөө жыйынтыктары пайдаланылган.

Улуттук банктын өткөн болжолдоосу боюнча базалык сценарийге ылайык, 2025-жылдын акырына карата инфляция баа берүүгө ылайык 8,5-9,0 пайызга жакын деңгээлде күтүлгөн. 2025-жылдын сентябрь айында жылдык инфляция 8,9 пайызды түзүп, дүйнөлүк азык-түлүк бааларынын жогорку өзгөрүлмөлүүлүгү, Россиянын күйүүчү-майлоочу майлар рыногундагы курч кырдаал, ошондой эле ата мекендик өндүрүштөгү айрым азык-түлүк товарларына болгон тышкы суроо-талаптын жогорулашы сыяктуу жаңы пайда болгон тышкы мүнөздөгү факторлордун таасирин чагылдырды.

Отчеттук мезгил аралыгында эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселе Улуттук банк Башкармасы тарабынан эки жолу – 2025-жылдын 28-июлунда жана 25-августунда каралган. Биринчи отурумдун жыйынтыгы боюнча экономикада жаңы пайда болгон инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктерге каршы жана баага басымдын андан ары күч алышына жол бербөө максатында, эсептик чен өлчөмүн 25 б.п., 9,25 пайызга чейин жогорулатуу чечимин кабыл алган. Пайыздык чектин жогорку чеги - «овернайт» кредиттери боюнча чен ушундай эле мааниге, 11,25 пайызга чейин жогорулатылган, ал эми төмөнкү чек - «овернайт» депозиттери боюнча чен мурдагы 4,00 пайыз деңгээлинде калтырылган. Кароого алынган чейрек ичинде өткөн экинчи отурумдун жыйынтыгы боюнча Улуттук банктын эсептик ченинин өлчөмү жана пайыздык чектин чени өзгөрүүсүз калтырылган.

2025-жылдын IV чейрегинде Улуттук банктын акча-кредит саясаты инфляциялык басымды андан ары да төмөндөтүүгө жана бааларды турукташтыруу тенденциясын бекемдөөгө багытталат. Болжолдонуп жаткан мезгилге карата негизги тобокелдиктер катары азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын өзгөрүп туруусу, тышкы экономикалык чөйрөдөгү белгисиздик, ошондой эле калктын кирешелеринин өсүшүнүн алкагында ички керектөө суроо-талабынын потенциалдуу күч алышы сакталууда. Отчеттук мезгил ичинде салыштырмалуу орточо болгон калктын инфляциялык күтүүлөрү негизинен алмашуу курсунун динамикасына жана сезондук факторлорго жараша калыптанууда.

3.1. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендеринин динамикасы

2025-жылдын III чейрегинде, 12 айлык МКВларды кошпогондо, монетардык шарттарды катуулатуунун натыйжасында акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендеринин жогору динамикасы катталган.

Улуттук банктын эсептик чени өзгөртүлгөндөн кийин банктар аралык акча рыногунда кыска мөөнөттүү пайыздык чендер Улуттук банктын чечимине ыңгайлаштырылгандыгы байкалган, бул акча-кредит саясатынын орточо катуулатылган шарттарынын сакталып турушуна өбөлгө түзгөн. Негизги чендин рыноктук пайыздык чендерге белги берүүсү белгилүү бир убакыт лагы чегинде болгондуктан, эсептик чен боюнча кабыл алынган чечимдер учурда калктын аманаттык жүрүм-турумун күчөтүүгө өбөлгө түзүп, банк системасындагы депозиттердин көлөмүнүн өсүшүнө таасирин тийгизүүдө.

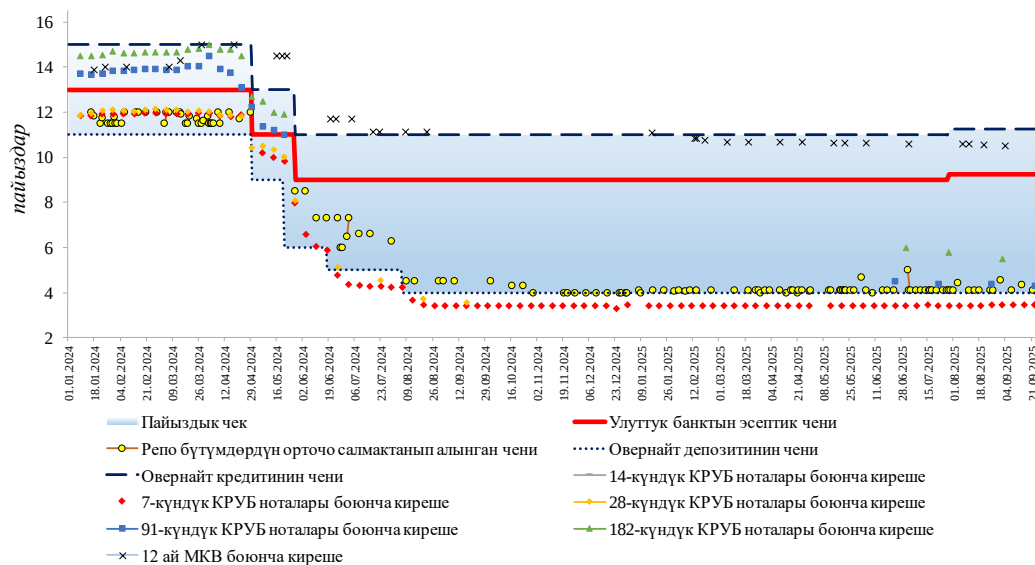
Монетардык саясаттын тактикалык чечимдери Улуттук банкка кыска мөөнөттүү пайыздык чендерди контролдоону бекемдөөгө жана финансы секторунун монетардык

саясат чөйрөсүндө чечимдерге күтүлүп жаткан реакциясын жогорулатууга мүмкүндүк берген.

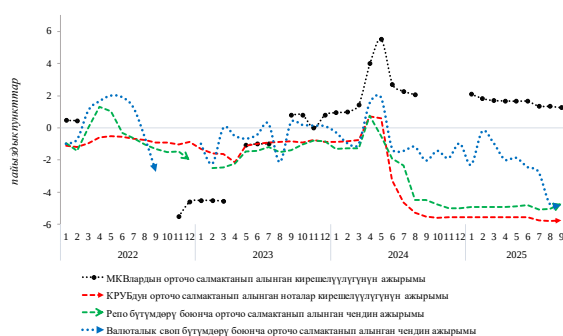
2025-жылдын сентябрынан тартып Улуттук банк банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы операциялар боюнча орточо алынган рыноктук ченди чагылдырган Кыргыз Республикасынын банктар аралык эталондук пайыздык чени – Bishkek Interbank Rate (BIR) жарыялай баштады.

Эталондук пайыздык чен 4,1 пайыз деңгээлинде калыптанган. Бул, банк системасында үстөк ликвиддүүлүк жогору деңгээлде сакталып турушуна жана банктар аралык рынокто чендердин төмөн өзгөрүүлөрүнө байланыштуу болгон.

3.1.1-график. Акча рыногунун пайыздык чендери

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банктын негизги чендери ортосунда спред

2025-жылдын III чейрегинде репо рыногунда чендердин июль айындагы 4,19 пайыздан сентябрь айында 4,52 пайызга чейин өсүш тенденциясы байкалган. Факторлордун жыйындысы, анын ичинде эсептик чендин жогорулоосу жана келишилүүчү бүтүмдөрдүн орточо мөөнөттүүлүгүнүн кыйла узарышы (2025-жылдын II чейрегиндеги 9 күндөн кароого алынган мезгилге карата 22 күнгө чейин), мындай өсүшкө алып келген. Дюрациянын көбөйүшү кирешелүүлүктүн жогорулашына өбөлгө түзгөн.

Банктар аралык рыноктун катышуучуларынын ликвиддүүлүк наркынын жаңы шарттарына ыңгайлашуусунун алкагында эсептик чен менен репо чени ортосунда спред өтүп жаткан жылдын июль айынан сентябрь айына чейин акырындап (-)5,06 пайыздык пункттан (-)4,73 пайыздык пунктка чейин кыскарган. Бирок жалпы алганда кароого алынган чейрек ичинде мурдагы чейрекке караганда спред бир аз жогорулагандыгы катталган – (-)4,87 пайыздык пункттан (-)4,94 пайыздык пунктка чейин, мында рыноктогу бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 3,0 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногунда төмөнкү тенденциялар белгиленген: ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 0,05 п.п., мурдагы чейрекке

салыштырганда 3,49 пайызга чейин орточо өсүшү катталган. Бирок, эсептик чен жогорулагандыгына карабастан, эсептик чен жана ноталар боюнча кирешелүүлүк ортосунда орточо спред (-)5,56 пайыздык пункттан (-)5,76 пайыздык пунктка чейин жогорулаган. Рыноктун жигердүүлүгү көз карашынан алганда, акча рыногунун катышуучуларынын ноталарга суроо-талабынын көлөмү адаттагыдай эле сунуштоо көлөмүнөн жогору катталган. Мындай суроо-талапка жооп катары Улуттук банк кароого алынган мезгилде 91 күндүк ноталарды чыгарууну көбөйтүп жана 182 күн мөөнөттүүлүгү менен ноталарды жайгаштырууну кайра баштоо аркылуу сунуштоо көлөмүн жогорулаткан.

Банктар аралык своп-операциялар валюта рыногунда орточо алынган чендер кыйла төмөндөгөндүгү байкалган (2025-жылдын II чейрегиндеги 6,5 пайыздан III чейрегинде 4,43 пайызга чейин), бул терс спреддин жогорулашына алып келген ((-)2,10 пайыздык пункттан (-)4,10 пайыздык пунктка чейин). Мындай динамика бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүнүн мурдагы чейрекке салыштырганда 18,6 пайызга кыскарышынын алкагында байкалган. Мындай процесстин негизги фактору катары сом түрүндө үстөк ликвиддүүлүк жогору көлөмдө катталгандыгы саналган, бул банктар валюта түрүндө ликвиддүүлүктү кыска мөөнөт ичинде башкаруу үчүн своп-операцияларды колдонуу зарылдыгын азайткан.

Мындан тышкары, рынок катышуучуларынын сомдун алмашуу курсунун туруктуу болушуна ишеними операциялардан киреше алууну төмөндөткөн кошумча фактордон болгон. Мунун бардыгы бул рынок сегментинде суроо-талаптын азайышына (операциялар көлөмүнүн азайышына) сыяктуу эле, фонд түзүү наркынын (чендердин) төмөндөшүнө да алып келген.

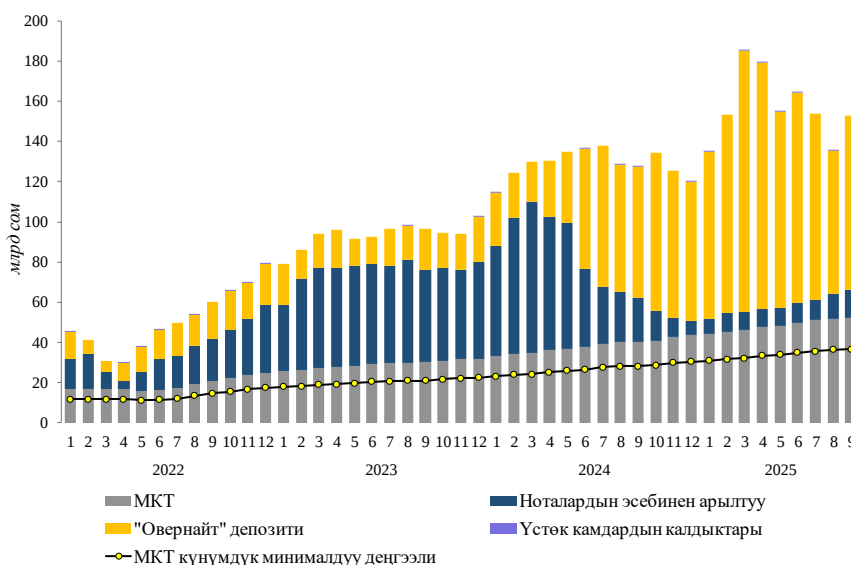
12 айлык МКВ боюнча чендер Улуттук банктын эсептик чен өлчөмүнө жакындаган, мында орточо спред 2025-жылдын II чейрегиндеги 1,66 пайыздык пункттан III чейректе 1,31 пайыздык пунктка чейин кыскарган. Спреддин кыскарышы инвесторлор аны мамлекеттик милдеттенмелер боюнча талап кылган тобокелдик жана ликвиддүүлүк үчүн сый акы төмөндөгөндүгүн тастыктап, жалпы эле рынок катышуучуларынын өлкөдө макроэкономикалык туруктуулукка жана монетардык саясатка ишеними жогорулагандыгын тастыктаган.

Банк секторундагы ликвиддүүлүк жагдайы

Буга чейинки чейрекке салыштырганда үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк көлөмү төмөндөгөндүгү белгиленген. Мындай динамика өзгөчө монетардык сектордогу операциялардын таасири астында шартталган жана акча рыногунун катышуучуларынын ишкердик жүргүзүүсүнө жана кыска мөөнөттүү пайыздык чен деңгээлинин түптөлүшүнө таасирин тийгизген аныктоочу факторлордун биринен болгон.

Узак убакыт аралыгында Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзүүгө чейин үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк көлөмүнүн өсүш арымы алгачкы жолу терс мааниде түптөлгөн. 2025-жылдын II чейрегине салыштырганда бул көрсөткүч 20,0 пайызга төмөндөп (мында жылдык мааниде өсүш 4,0 пайызга чейин басандагандыгы белгиленген), 94,9 млрд сомду түзгөн. Үстөк ликвиддүүлүк монетардык сектордун ички рынокто жалпы 81,5 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын сатуу боюнча операцияларынын, баалуу кагаздарды сатуудан мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнө түшүүлөрдүн 68,8 пайызга азайышынын, ошондой эле өткөн чейрек үчүн жогору салыштырма базанын таасиринин натыйжасында кыскарган.

3.1.3-график. Жалпы ликвиддүүлүк динамикасы, үстөк резервдерди арылтуу түзүмү

Отчёттук мезгилде резервдик базанын кеңейишинен улам, милдеттүү камдык талаптардын көлөмүнүн өсүшү, ашыкча ликвиддүүлүктүн деңгээлине кошумча төмөндөтүүчү таасирин тийгизген.

Чейрек ичинде ликвиддүүлүк динамикасы ар кандай багытта өзгөрүп турган. Ашыкча ликвиддүүлүктүн көлөмү июлдун экинчи декадасынан сентябрдын экинчи жарымына чейин акырындык менен кыскарып турган, бул коммерциялык банктардын акча каражаттарын накталай акчага айландыруу боюнча активдүү операциялары менен шартталган. 2025-жылдын сентябрь айынын акырына карата банк системасындагы ашыкча ликвиддүүлүктүн деңгээли, негизинен, мамлекеттик башкаруу органдарынын ишине байланыштуу операциялардын эсебинен өсүү жагына өзгөргөн.

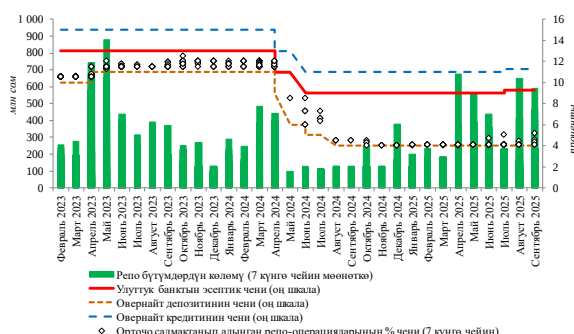
Улуттук банк инфляцияны ооздуктоо боюнча активдүү саясатын улантып, банк системасынын үстөк резервдерин арылтуу операцияларын жүргүзгөн. Бул стратегиянын алкагында арылтуунун негизги инструменти болуп мурдагыдай эле «овернайт» депозиттери эсептелинип, алардын үлүшүнө бардык арылтуу операциялардын 87,3 пайызы туура келген. Калган үлүш Улуттук банктын ноталарынын эсебинен алынган. Мында түзүмдүк өзгөрүүлөр орун алган: 7 жана 91 күндүк ноталардын сунушунун көбөйүшүнүн жана 182 күндүк ноталарды кайра чыгаруунун алкагында ноталардын үлүшү өткөн мезгилге салыштырмалуу 4,8 п.п., 12,7 пайызга чейин көбөйгөн. Натыйжада, акча рыногунда бош каражаттардын сунушунун азайышы, аларды алып салуу боюнча активдүү саясат менен күчөтүлүп, инфляциянын монетардык факторуна текшилөөчү таасирин тийгизген.

3.2. Банктар аралык акча рыногундагы операциялар

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

2025-жылдын III чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда репо-операциялар сегментинде рыноктун катышуучуларынын жигердүүлүгү негизинен мурунку мезгилдеги деңгээлде сакталып калуу менен бир аз азайган, бирок түзүлгөн бүтүмдөрдүн мөөнөттөрү жана пайыздык чендери көбөйгөн.

3.2.1-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

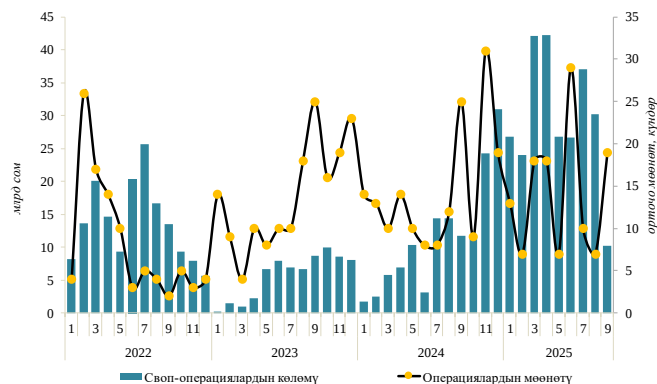

(+14 күн) көбөйгөн. Бүтүмдөр МКВ күрөөгө коюу менен жүргүзүлгөн.

Банктар аралык СВОП рыногу

Жалпысынан банктар аралык валюта рыногунда своп-операцияларынын жигердүүлүгү өткөн чейрекке салыштырганда 19,1 пайызга төмөн түптөлгөн. Коммерциялык банктар операциялык ишин жүргүзүү үчүн зарыл болгон валютадагы ликвиддүүлүктү тартуу максатында орточо мөөнөтү 11 күн (-7 күн) болгон бүтүмдөрдү түзгөн.

3.2.2-график. Своп-операцияларынын динамикасы

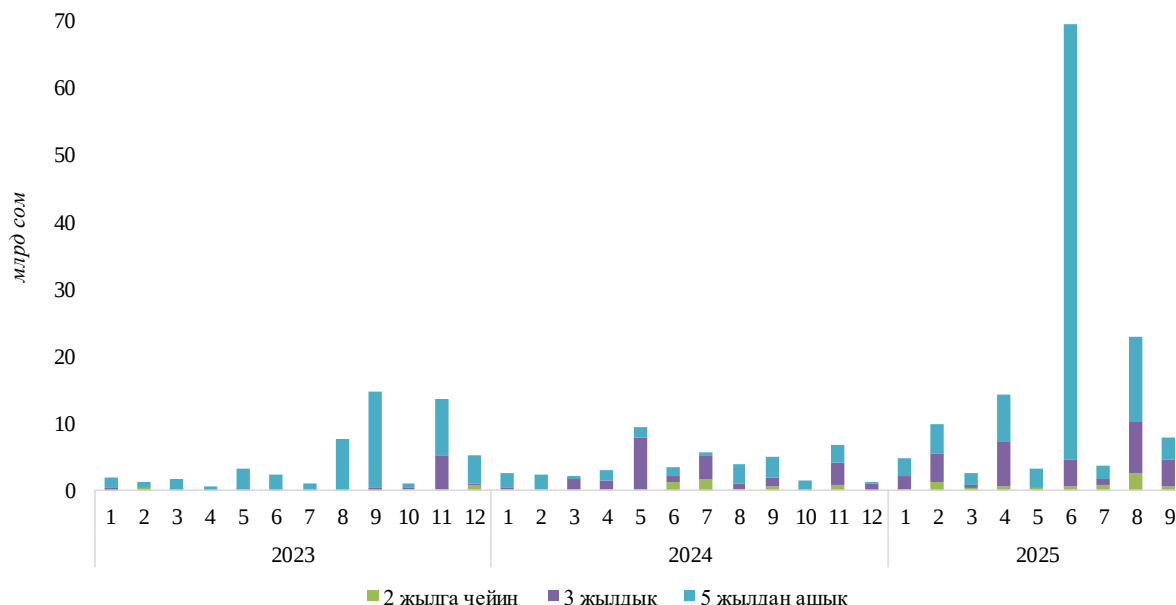
Банктар аралык репо рыногундагы катышуучулардын жигердүүлүгү негизинен бир аз төмөндөө менен өткөн чейрек деңгээлинде сакталган. Бул сегменттеги бүтүмдөрдүн көлөмү бир аз кыскарган (3,0 пайызга), ошол эле учурда орточо салмактанып алынган чен өткөн чейректин аягындагы 4,21 пайыздан 2025-жылдын III чейрегинин акырына карата 4,52 пайызга чейин өскөн. Кароого алынып жаткан мезгилде зайымдардын орточо салмактанып алынган мөөнөтү өткөн чейрекке салыштырганда орточо 23 күнгө чейин

Валюталар түзүмүндө своп-операцияларынын динамикасы төмөнкүчө калыптанган. Банктардын улуттук валютадагы үстөк ликвиддүүлүгүнүн жогорку деңгээлинде сомдук ликвиддүүлүктү тартуу боюнча операциялар көлөмү 3,2 пайызга көбөйгөн (жылдык мааниде – 12,0 пайызга азайган).

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

2025-жылдын III чейрегинде мамлекеттик баалуу кагаздар (МБК) рыногунда 20 жылдык мөөнөттөн тышкары, башка бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган. Рыноктун катышуучуларынын арасында эң чоң суроо-талапка үч жылдык мөөнөттөгү узак мөөнөттүү МКО ээ болгон. МБКнын кыска мөөнөттүү сегменти, мурдагыдай эле, жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон МКВ менен көрсөтүлгөн.

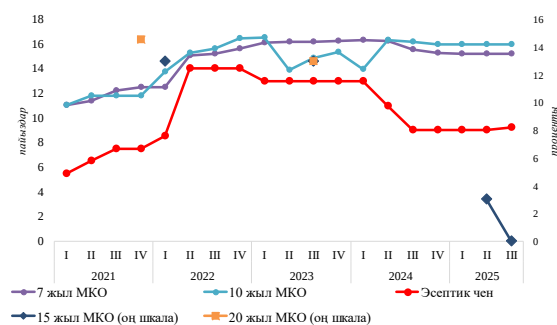
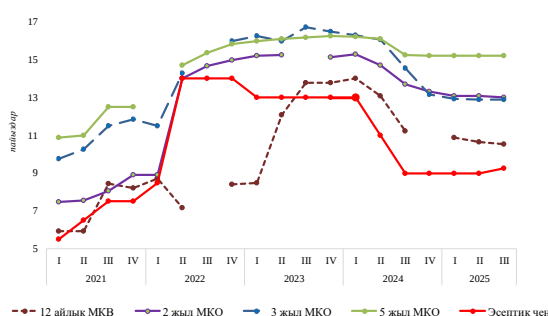
III чейректе Улуттук банктын аянтчасында МКО сатуу көлөмү 30,5 млрд сомду түзүп, II чейрекке салыштырганда 64,5 пайызга төмөндөгөн. МКО боюнча төмөндөө динамикасына өткөн чейректеги сатуу көрсөткүчтөрү, атап айтканда, 15 жылдык мөөнөткө МКО жайгаштырылышы эң чоң таасирин тийгизген. Орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк 11,00 пайызга чейин өскөн (+1,34 п.п.). «КФБ» платформасында сатуу көлөмү 2,6 млрд сомду түзгөн (4,8 эсеге көбөйдү), мында орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк 13,01 пайызда калыптанган (-0,09 п.п.).

3.2.3-график. Мамлекеттик баалуу кагаздарды чыгаруу көлөмү

Рыноктун кыска мөөнөттүү сегменти мурдагыдай эле жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон мамлекеттик казына векселдери (МКВ) менен көрсөтүлгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен сатуу көлөмү кыйла көбөйгөн (83,4 пайызга) жана 1,4 млрд сомду түзгөн. Бул сегменттеги кирешелүүлүк салыштырмалуу туруктуу бойдон калган: орточо салмактанып алынган чен 0,1 п.п., 10,57 пайызга чейин төмөндөгөн.

Ошентип, 2025-жылдын III чейрегинде суроо-талаптын түзүмүндө узак мөөнөттүү облигациялардын ири үлүшү сакталган, МБК рыногунун жалпы кирешелүүлүгү олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон эмес.

3.2.4-график. МБКнын 1-5 жылдан тартып орточо алынган кирешелүүлүгү **3.2.5-график. МБКнын 7-20 жылдан тартып орточо алынган кирешелүүлүгү**

Депозит рыногу

Коммерциялык банктардын депозиттик базасы улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да өсүшүн көрсөткөн.

III чейректин акырына карата банктардын депозиттик базасынын жалпы көлөмү чейрек ичинде 99,9 млрд сомго (+14,2 пайызга) көбөйүү менен 804,1 млрд сомду түзгөн. Депозиттик базанын өсүшү улуттук валютада (+18,5 пайызга, 522,4 млрд сомго чейин) сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да (+7,0 пайызга, 281,7 млрд сомго чейин) жогорулашы менен шартталган.

Улуттук валютадагы депозиттик базанын өсүшү 2025-жылдын II чейрегинин акырына карата түптөлгөн көрсөткүчкө салыштырганда эң оболу эсептешүү

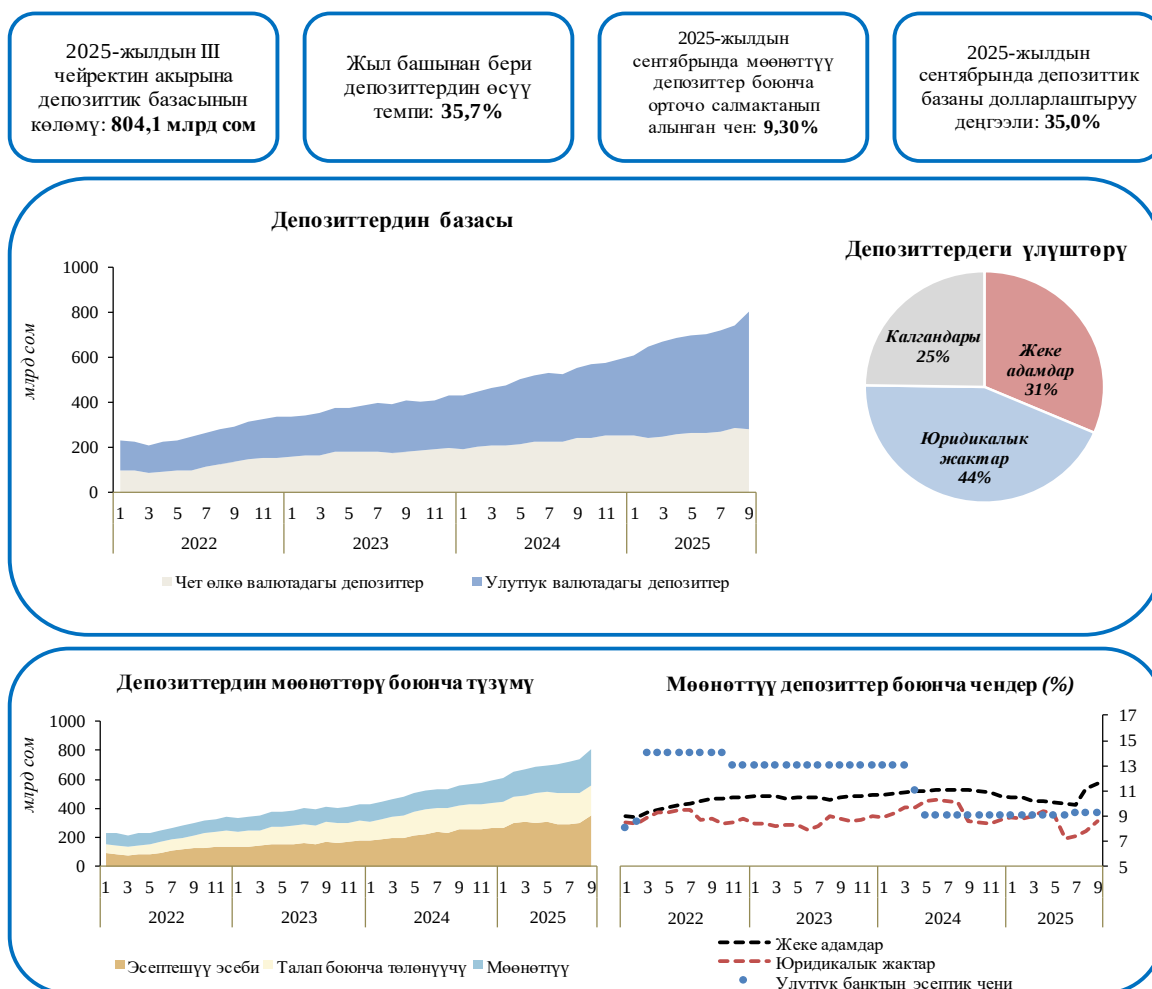
эсептериндеги депозиттердин көлөмүнүн 18,7 пайызга (226,8 млрд сомго чейин) жана мөөнөттүү эсептердеги депозиттердин көлөмүнүн 36,2 пайызга (189,3 млрд сомго чейин) көбөйүшү менен байланышкан, ошол эле учурда талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин көлөмү 4,0 пайызга (106,4 млрд сомго чейин) кыскарган.

III чейректе жеке жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери тездетилген өсүш арымын уланткан. Калктын мөөнөттүү сомдук аманаттары боюнча топтоо суммасы 97,5 млрд сомду түзгөн (чейрек ичинде +7,6%), мында, юридикалык жактарда да өсүү динамикасы кыйла интенсивдүү болгон (+74,8%, 37,9 млрд сомго чейин). Ошол эле учурда чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү эсептерде депозиттердин көлөмү жеке адамдарда сыяктуу эле, юридикалык жактарда да азайган.

Өткөн чейректегидей эле, калктын жана корпоративдик сектордун эсептериндеги депозиттердин көлөмү жигердүү өсүшүн уланткан. Кароого алынып жаткан чейректин жыйынтыгы боюнча өсүш өткөн чейрекке караганда тез арымда болгон (жылдык мааниде алганда 44,5 карата 40,1%). III чейректе Улуттук банк эсептик ченди 25 базистик пунктка жогорулатып, ошону менен банк системасына каражат тартуу көлөмүн көбөйткөн. Депозиттер боюнча орточо алынган чен жогорку деңгээлде сакталып калган. Өзгөрүүлөргө дароо кыска мөөнөттүү чендер жооп кайтарган (1 айга чейинки жана 3 айдан 6 айга чейинки мөөнөттөр).

III чейректин акырында долларлашуу деңгээли төмөндөө жагына өзгөрүп, 35,0 пайызды түзгөн (II чейректин акырында 37,4%), бул калктын жана бизнестин каражат топтоо артыкчылыктарын чагылдырат.

3.2.6-график. Депозиттер рыногундагы тенденциялар

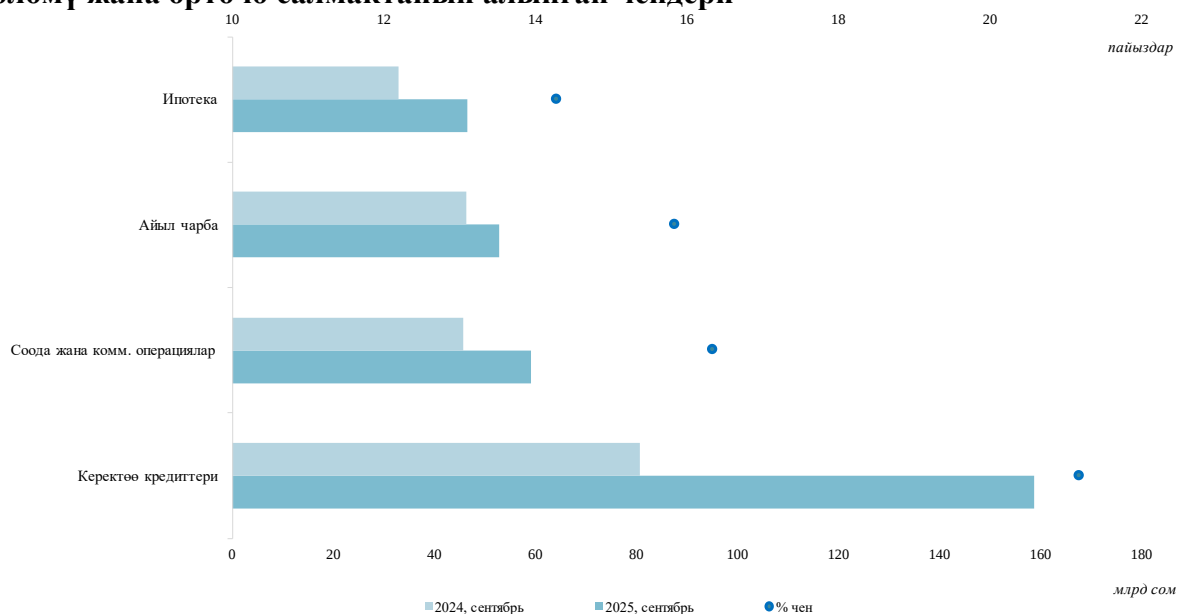
Кредит рыногу

2025-жылдын III чейрегинде экономиканы кредиттөө иши жигердүү улантылган.

Каралып жаткан чейректе кредиттөө рыногу жигердүү өсүүсүн уланткан. Чейрек ичинде банк системасынын кредит портфели 10,5 пайызга көбөйүп, 460,6 млрд сомго жеткен (жыл башынан бери өсүш 35,2 пайызды түзгөн). Отчёттук мезгилде өсүштүн негизги драйвер катары улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү болгон, алар 10,8 пайызга өсүп, 378,6 млрд сомду түзгөн.

Улуттук валютадагы кредиттерге суроо-талап негизги тармактарды, биринчи кезекте керектөө кредиттерин (+16,5 пайыз) тез кредиттөө аркылуу колдоого алынган. Ипотекалык кредиттөө (+10,5 пайыз), айыл чарбасын кредиттөө (+3,1 пайыз), ошондой эле даярдоону жана кайра иштетүүнү кредиттөө (4,9 млрд сомго чейин көбөйгөн) тармактарында да оң тенденциялар байкалган.

3.2.7-график. Негизги тармактар боюнча улуттук валютадагы кредиттердин көлөмү жана орточо салмактанып алынган чендери

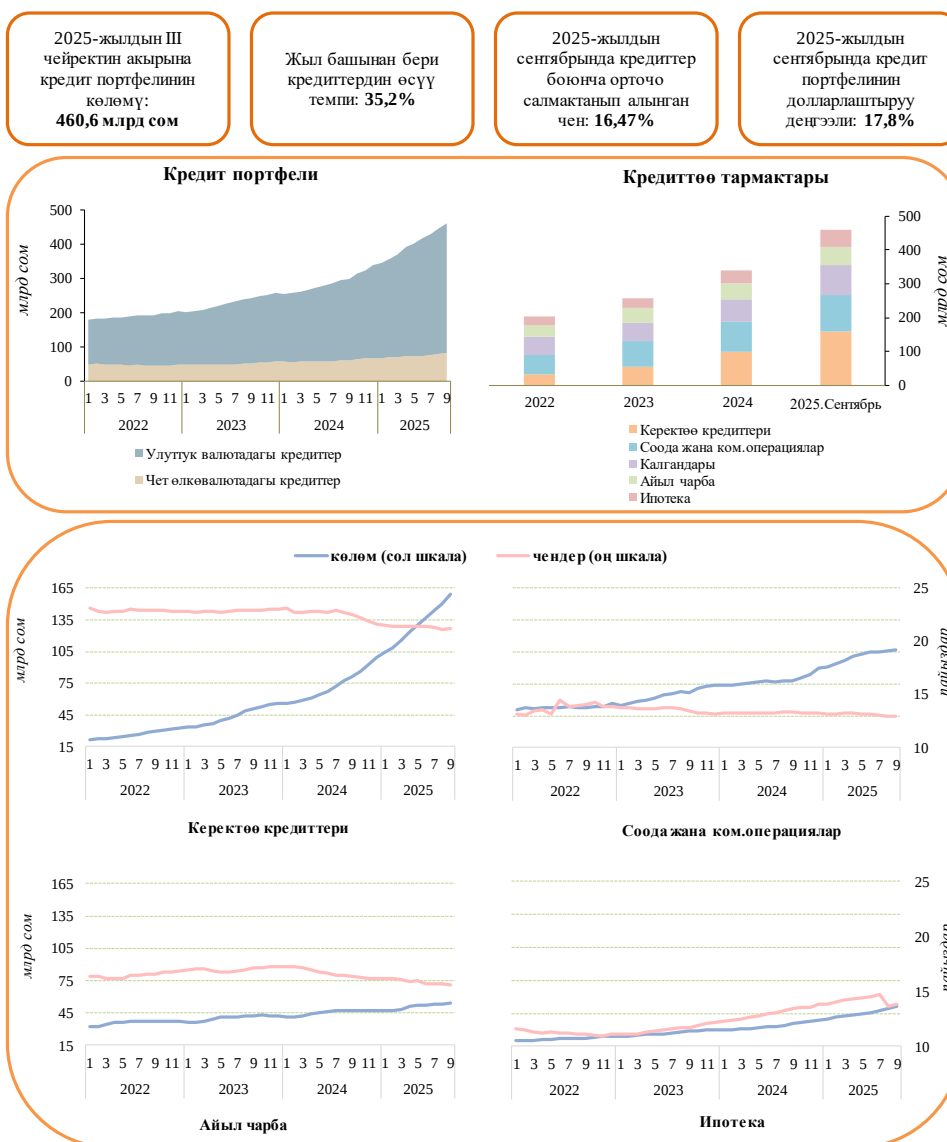
Чет өлкө валютасындагы кредиттөө дагы оң динамикуны көрсөткөн (+9,1 пайыз), анын өсүш арымына соодага жана коммерциялык операцияларга берилген кредиттер эн чоң салым кошкон (+9,9 пайыз).

Мында, курулуш (+15,1 пайыз), керектөө кредиттери (+28,8 пайыз) жана ипотекалык кредиттөө (+12,7 пайыз) да алгылыктуу динамикуны көрсөткөн.

Улуттук валютадагы кредиттөө рыногу кеңейүүдө, бул 57,2 пайыз жылдык өсүштү тастыктайт. Керектөө кредиттери, реалдуу сектор үчүн кредиттер жана ипотека алдыңкы сегменттерден болуп калууда. Калктын жана бизнестин жогорку жигердүүлүгү 2025-жылдын тогуз айынын ичинде улуттук валютадагы кредиттик портфелдин көбөйүшүнө өбөлгө түзүүдө. Ички суроо-талаптын тездеши боюнча байкалган динамика экономикалык жигердүүлүктү колдоого алуу менен орто мөөнөттүү келечекте инфляциялык тобокелдиктерди жаратат.

Отчёттук чейректе экономиканы долларлаштыруу көлөмү туруктуу төмөндөшүн уланткан. Мисалы, кредиттик портфелдин долларлашуу көрсөткүчү 17,8 пайызды түзгөн (2025-жылдын башында – 20,1 пайыз).

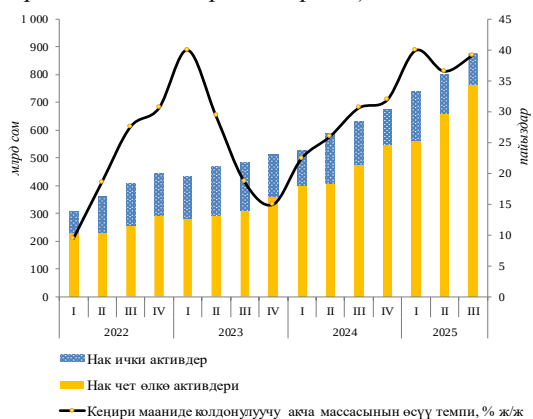
3.2.8-график. Кредиттер рыногундагы тенденциялар

3.3. Акча базасынын жана M2X топтомунун динамикасы

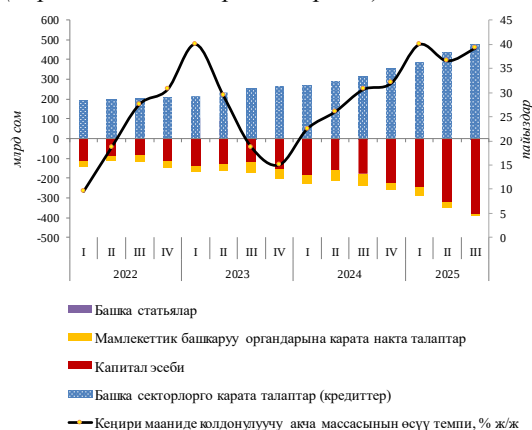
3.3.1-график. Кеңири акча массасынын түзүмү

(бир мезгилдин акырына карата)

3.3.2-график. Таза ички активдеринин түзүмүнүн динамикасы

(бир мезгилдин акырына карата)

Отчёттук мезгилдин акырында акча базасы 342,0 млрд сомду түзүп, жылдык өсүш 24,7 пайызды көрсөткөн.

Бирок, өткөн чейрекке салыштырмалуу акча базасынын өсүш арымынын 6,8 пайызга чейин басаңдашы байкалган (2025-жылдын II чейрегинде 11,7 пайызга каршы). Мындай динамика негизинен сезондук мүнөзгө ээ болуп, банктардын каражаттарын накталай акчага айландыруу боюнча операцияларынын кыскарышынан улам (өткөн чейректеги 13,9 пайыздык өсүшкө салыштырганда), жүгүртүүдөгү накталай акчанын өсүш арымынын 5,4 пайызга чейин төмөндөшү менен шартталган.

Ошол эле учурда банктардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептериндеги каражаттары 15,2 пайызга өскөн, ал эми өткөн мезгилде 0,2 пайызга бир аз кыскаруу байкалган. Акча базасынын жалпы өсүшүнө негизги салымды таза чет өлкө активдеринин өсүшү, атап айтканда, алтын түрүндө эл аралык резервдердин көбөйүшү (22,2 пайызга өсүү) камсыз кылган.

Тышкы сектор экономикадагы акча сунушунун (кеңири акча массасы) өсүшүнүн негизги кыймылдаткычы болгон. Таза чет өлкө активдери өткөн чейрекке салыштырганда 15,6 пайызга өскөн (жылдык мааниде алганда 60,5 пайызга өсүү). Оң динамика резидент эместерге карата валюталык талаптардын өсүшүнүн (14,1 пайыз) алардын алдындагы милдеттенмелердин өсүшүнө (5,2 пайыз) салыштырмалуу алдыга озуп кетиши менен түшүндүрүлөт.

Ички сектор тышкы экспансияны жарым-жартылай текшилөө фактору катары болгон. Таза ички активдер өткөн чейрекке салыштырганда 19,1 пайызга кыскарып, акча массасынын өсүшүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген. Мындай төмөндөө биринчи кезекте фискалдык сектордун операцияларынын каныктыруучу таасиринен улам келип чыккан, анткени банк системасынын мамлекеттик башкаруу органдарына карата таза талаптары 66,3 пайызга кыскарган.

Таза ички активдердин жалпы кыскарышына карабастан, экономиканы кредиттөө көлөмү туруктуу арымда өсүшүн уланткан (чейрек ичинде +10,4 пайыз). Бул акча сунушунун кеңейишине жана жалпысынан таза ички активдердин оң мааниде калыптанышына өбөлгө түзгөн. Натыйжада, кеңири акча массасы (M2X топтому) мезгилдин акырында 877,6 млрд сомду түзүп, өткөн чейрекке салыштырганда 9,5 пайызга көбөйгөн (жылдык өсүш 39,1 пайызды түзгөн).

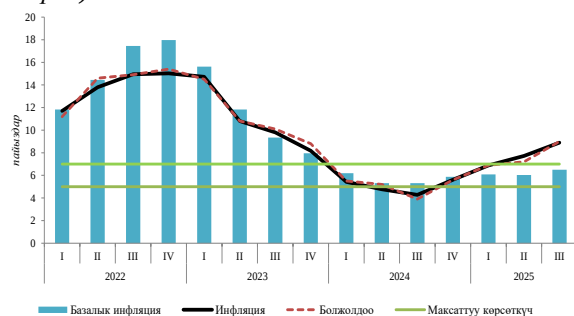
4-глава. Инфляциянын динамикасы

4.1. Керектөө баа индекси

2025-жылдын III чейрегинде Кыргыз Республикада инфляциянын арымы тездеп, II чейректеги 7,7 пайызга карата 8,9 пайызды түзгөн (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек). 2025-жылдын сентябрь айында инфляция жылдык мааниде 8,4 пайызда калыптанган.

4.1.1-график. КБИнин айкын жана болжолдуу мааниси

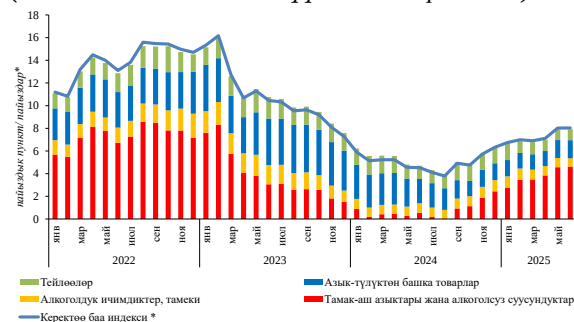
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

жана жылуулук энергиясына тарифтерди кайра карап чыгуу, ошондой эле эмгек акынын жогорулашы, инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруу, мамлекеттик чыгашалардын көбөйүшү жана керектөө кредиттөөнүн көбөйүшү менен шартталган ички суроо-талаптын туруктуу өсүшү кирген. Мында сезондук өзгөрүлмөлүү продуктыларды жана жөнгө салынуучу тарифтерди эске албаган базалык инфляция сентябрь айында жылдык мааниде алганда 6,5 пайызга жетип, акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүнүн чегинде калган.

4.1.2-график. Инфляциянын, базалык инфляциянын динамикасы жана КБИнин түзүмү

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

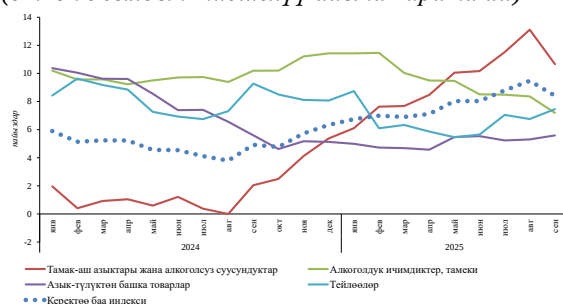
тышкы суроо-талаптын өсүшүнүн жана сунуштун сезондук азайышынын таасиринен улам өскөн, ошол эле учурда мамлекет тарабынан көрүлгөн чаралар баанын кыйла кармалган өсүшүнө өбөлгө түзгөн. «Мөмө жана жашылча жемиштери» тобунун бааларынын индексинин жогорку мааниси өткөн жылкы түшүмдүн запастарынын түгөнүшүнө жана жаңы түшүмдүн рынокко кечигип түшүшүнө, ошондой эле өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги төмөн статистикалык базанын таасирине байланыштуу болгон.

2025-жылдын III чейрегиндеги инфляциянын айкын деңгээли Улуттук банктын болжолунан 0,1 пайыздык пунктка төмөн түптөлгөн. Инфляциянын тездешине негизги салымды тышкы факторлор, анын ичинде азык-түлүккө дүйнөлүк баанын туруксуздугу, Россиянын күйүүчү-майлоочу майлар рыногундагы курч кырдаал, ошондой эле геосаясий чыңалуу жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү жогорку инфляциялык көрсөткүчтөр кошкон.

Инфляциянын ички факторлоруна электр жана жылуулук энергиясына тарифтерди кайра карап чыгуу, ошондой эле эмгек акынын жогорулашы, инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруу, мамлекеттик чыгашалардын көбөйүшү жана керектөө кредиттөөнүн көбөйүшү менен шартталган ички суроо-талаптын туруктуу өсүшү кирген. Мында сезондук өзгөрүлмөлүү продуктыларды жана жөнгө салынуучу тарифтерди эске албаган базалык инфляция сентябрь айында жылдык мааниде алганда 6,5 пайызга жетип, акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүнүн чегинде калган.

Инфляциянын түзүмү көбүнчө азык-түлүк бөлүгү менен аныкталган, ал 2025-жылдын сентябрь айында жылдык мааниде 10,7 пайызга өсүш көрсөтүп, жалпы керектөө баа индексине (мындан ары – КБИ) 4,8 п.п. деңгээлинде салым кошкон. «Эт» жана «мөмө жана жашылча жемиштери» топторунун кымбатташына олуттуу салым кошулган (КБИнин жылдык өсүшүнө салым тиешелүүлүгүнө жараша 1,2 жана 2,6 п.п. түзгөн, өсүш – тиешелүүлүгүнө жараша 11,3 жана 38,8 пайыз). Жай мезгилинде эттин баасы

4.1.3-график. Керектөө баа индексинин негизги топторунун динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

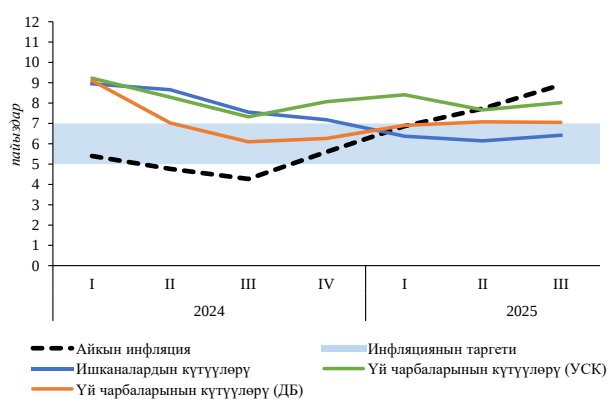
5,6 пайызды түзгөн (2025-жылдын сентябрь айы 2024-жылдын сентябрь айына карата) (КБИнин жылдык өсүшүнө кошкон салымы 1,6 п.п. түзгөн).

Өтүп жаткан жылдын сентябрь айында кызмат көрсөтүүлөрдүн баасынын өсүшү 7,5 пайызды түзгөн (КБИнин жылдык өсүшүнө кошкон салымы 1,3 п.п. түзгөн). Бул топтогу инфляция негизинен билим берүү кызматтарынын кымбатташы, ошондой эле сезондук фактор жана административдик кызмат көрсөтүүлөрдүн жана күйүүчү-майлоочу майлардын баасынын жогорулашынын кыйыр таасири менен шартталган.

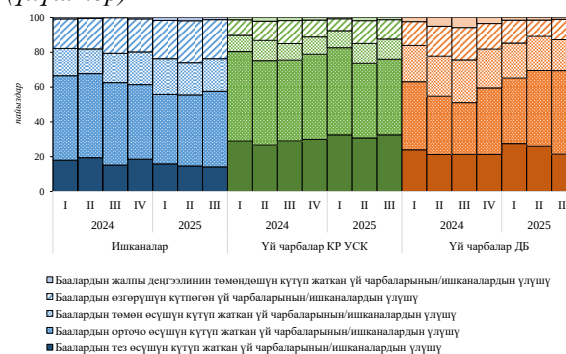
Инфляциялык күтүүлөр

2025-жылдын III чейрегинде ишканалардын баа күтүүлөрү өткөн чейректин деңгээлинде сакталып, 4.1.4-графикте көрсөтүлгөндөй айкын инфляциянын деңгээлинен төмөн түптөлгөн.

4.1.4-график. Айкын инфляция, таргет жана КР УСКнын, Дүйнөлүк банктын сурамжылоосу боюнча ишканалардын, үй чарбаларынын күтүүлөрү (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.5-график. Ишканалардын жана үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү (КР УСКнын жана Дүйнөлүк банктын сурамжылоосу боюнча) (үлүштөр)

Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосу боюнча калктын кийинки 12 айда күткөн инфляция баасы бир аз жогорулап, өткөн чейректин маанилерине жакын болгон. Үй чарбаларынын кийинки жылга карата инфляциялык күтүүлөрү учурдагы айкын маанилерден төмөн калыптанган (4.1.4-график).

Дүйнөлүк банктын Кыргыз Республикасындагы 1500 үй чарбасынын арасында инфляциялык күтүүлөр боюнча жүргүзгөн изилдөөсүнүн жана 2025-жылдын III чейрегинин жыйынтыгында үй чарбаларынын инфляциялык күтүүлөрү инфляциянын айкын маанилеринен төмөн калыптанып, өткөн чейректин деңгээлинде калган. Баанын орточо өсүшүн күткөн респонденттердин үлүшү өткөн чейрекке караганда көбөйгөн.

Ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү калктын күтүүлөрүнөн төмөн калыптанган. Өткөн чейректин жыйынтыгы боюнча ишканалардын күтүүлөрү да инфляциянын айкын көрсөткүчтөрүнөн төмөн болуп, өткөн чейректин деңгээлинде калган, ал эми айкын инфляциянын өсүш арымы бир аз ылдамдаган.

Ишканалар, үй чарбалары сыяктуу эле (Дүйнөлүк банктын сурамжылоосу боюнча), кийинки 12 айда баанын өсүшүн белгиленген максаттуу чекте күтүүдө.

Ошентип, айкын инфляциялык процесстердин, ошондой эле валюта рыногундагы туруктуу абалдын алкагында негизги экономикалык агенттердин күтүүлөрү кармалып турат, бул инфляциялык күтүүлөрдүн салыштырмалуу бекитилишинен кабар бериши мүмкүн.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы акча-кредит саясатын иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечектеги экономикалык өнүгүүнүн ар кандай сценарийлери боюнча моделдик эсептөөлөрдүн жана талдоонун жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо учурдагы мезгилдин таасирин жана шарттарын мүмкүн болушунча эске алуу менен, дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баалоолоруна жана болжолдоолоруна таянуу менен түзүлөт.

Кыргыз Республикасында инфляция динамикасы 2025-жылдын биринчи жарым жылдыгында Улуттук банктын акча-кредит саясаты боюнча көрүлгөн чаралардын натыйжасында салыштырмалуу орточо деңгээлде сакталып, Улуттук банктын 2025-жылга каралган акча-кредит саясаты жөнүндө билдирүүсүндө¹ көрсөтүлгөн сандык багыттарга ылайык келген. Бирок 2025-жылдын III чейрегинде өлкөдөгү инфляцияга жаңыдан пайда болгон тышкы факторлор таасир эте баштаган, алар көбүнчө дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баанын өсүшү жана импорттоолуучу күйүүчү-майлоочу материалдардын кымбатташы менен шартталган. Мындагы шарттар эске алынып, инфляциянын базалык болжолу² бекитилген, анда инфляциянын жаңы факторлору жана алардын алдыдагы экинчи таасирлери эске алынган.

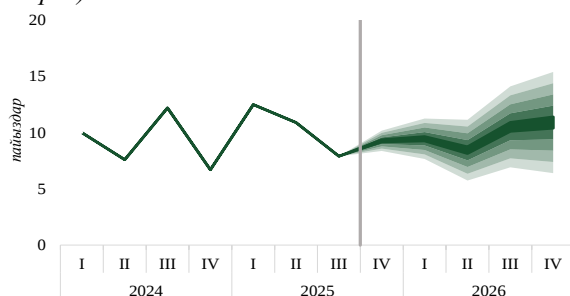
Орто мөөнөткө каралган болжолдоонун **базалык сценарийинде** соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн орточо экономикалык өсүшү дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда жогорку баа динамикасы жана күйүүчү-майлоочу майлардын импорттолгон баасынын жогорулатылган мааниси сыяктуу өнүгүүнүн тышкы экономикалык шарттары каралат. Экономиканын ички өнүгүү факторлору калктын жана ишканалардын инфляциялык күтүүлөрүнүн орточо деңгээлде сакталышын болжолдойт.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүү тенденцияларын, ошондой эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баанын динамикасын эске алуу менен, 2025-2026-жылдарга Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолу иштелип чыккан.

Жүргүзүлгөн талдоого негизделген болжолдоо Кыргызстандын экономикасынын реалдуу сектору 2025-жылы мурдагы үч жылдагы орточо көрсөткүчтөн тез өсүшүн көрсөтүп турат.

5.1.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2025-жылдын III чейрегинде экономикалык өсүш оң динамиканы көрсөтүп турган. Калктын кирешесинин өсүшү, керектөө кредитинин жигердүүлүгү жана акча которуулардын таза агылып кирүү көлөмү жылдык мааниде ички суроо-талаптын жогорку деңгээлин колдоого алган.

ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 9,5 пайызды түзөт, бул калктын реалдуу кирешесинин айкын өсүшүн жана жогорку суроо-талапты эске алат. Бул өсүштү кайра иштетүү өнөр жайы, дүң

жана чекене соода, ошондой эле курулуш сектору бекемдей тургандыгы болжолдонууда,

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 18-декабрындагы № 2024-П-07/68-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

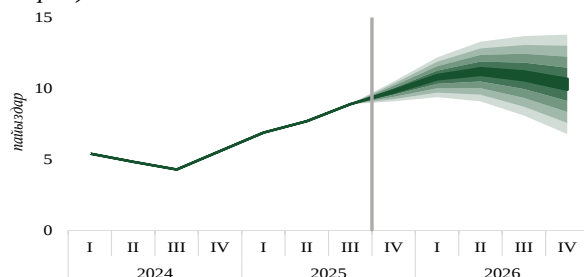
² Негизги болжол Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 24-ноябрындагы №2025-П-07/62-1-(ДКП) токтому менен 2025-жылдын 3-чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчетту кароонун алкагында бекитилген.

алар фискалдык саясаттын чараларынан жана ишкердик субъекттеринин жигердүү ишинен улам ишенимдүү өсүштү көрсөтүп турат.

2026-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 9,0 пайызга чейин жетет деп күтүлүүдө.

5.1.2-график. Инфляция боюнча болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Ички рынокто суроо-талап менен сунуштун балансынын, ошондой эле тышкы конъюнктуранын өзгөрүшүнө байланыштуу учурдагы баа тенденциялары республикадагы инфляциялык процесстерди тездеткен. Мындан улам 2025-жылы инфляциянын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүнүн жогорку чектен ашып кетүү тобокелдиги күч алууда, анын ушул жылдын акырында 10,5 – 11,0 чегинде орун алышы күтүлүүдө. Инфляция боюнча учурдагы

баалоо анын азык-түлүк бөлүгүнүн тездешин, экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүн, электр энергиясы жана коммуналдык кызматтар бөлүгүндөгү мамлекеттик тариф саясатындагы өзгөрүүлөрдү эске алат.

Инфляциянын кошумча драйвери болуп күйүүчү-майлоочу майлардын баасынын өсүшү саналат, бул ташуунун, логистиканын жана импорттолгон товарлардын наркына басымды күчөтөт.

Ички факторлордун таасири жана жүргүзүлүп жаткан тариф саясаты, айрыкча турак жай-коммуналдык чарбада, баанын жалпы деңгээлинин мындан ары да жогорулашына алып келет деп күтүлүүдө. Экономиканын бир катар секторлорунда мамлекеттик жана жеке инвестициялык долбоорлорду ишке ашыруу да жалпы төлөөгө жөндөмдүү суроо-талаптын өсүшүнүн эсебинен инфляциянын жогорулоо динамикасына өбөлгө түзүшү мүмкүн.

Мындан тышкары, күйүүчү-майлоочу майлардын баасынын өсүшү бизнес чыгашасынын көбөйүшүнө, ошондой эле товарлар менен кызмат көрсөтүүлөрдүн кеңири чөйрөсүнүн наркына тике жана кыйыр таасирин тийгизет. Ошол эле учурда Кыргызстандын калкынын жана ишканаларынын инфляциялык күтүүлөрү инфляцияга орточо салым кошот.

2026-жылы учурдагы инфляциялык факторлордун таасири (тике сыяктуу, кыйыр да) сакталат. Мындан тышкары, регион өлкөлөрүндө инфляциянын тездеши, жогорулатылган ички суроо-талап, демилгелөөчү фискалдык саясат, региондо азык-түлүккө жана мунай заттарына дүйнөлүк баанын өсүшү, ошондой эле экономикалык агенттердин орточо инфляциялык күтүүлөрү тарабынан инфляциялык басым күтүлөт. Мындай шарттарда Улуттук банк тарабынан жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясаты орто мөөнөттүү мезгил ичинде инфляциянын деңгээлин анын максаттуу диапазонунга бара-бара кайтарууга багытталат.

2025-2026-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо¹

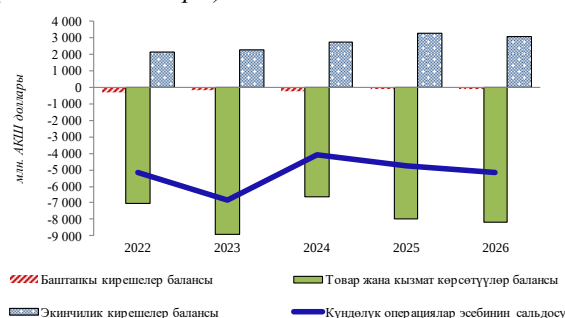
2025-жылга болжолдоо өткөн мезгилде алынган маалыматтарды талдоонун жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн өнүгүүсү боюнча такталган баштапкы шарттарынын негизинде түзүлгөн. Муну менен бирге эле, тышкы чөйрөдө жогорку деңгээлдеги белгисиздик жагдайынын сакталып

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

турушу, өлкөнүн төлөм теңдеминин туруктуулугу үчүн мүмкүн болуучу тобокелдиктерди жаратышы мүмкүн.

2025-жылы төлөм теңдеминин күндөлүк эсеби терс аймакта сакталып калат (ИДӨгө карата 23,2 пайыз деңгээлинде). 2024-жылдын деңгээлине карата тартыштыктын күчөшү импорттук товарларга жогорку суроо-талаптын сакталышы, анын ичинде мамлекеттик программаларды жана социалдык-инфраструктуралык өнүгүү долбоорлорун ишке ашыруунун жана 2025-жылдын IV чейрегинде күйүүчү-майлоочу материалдардын көбүрөөк көлөмүн алып келүү эсебинен, жана экспорттук берүүлөрдүн олуттуу төмөндөшү менен колдоого алынат.

5.1.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Экспорттун жана импорттун болжолдуу көрсөткүчтөрүн эсептөөдө регионалдык соодадагы шарттардын өзгөрүшүн, негизги товарлардын (азык-түлүк жана энергия продукциялары) дүйнөлүк баа динамикасын, Кыргыз Республикасы тарабынан алтынды сатуу боюнча болжолдонгон көлөмүн, ошондой эле негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү макроэкономикалык абалды кошо алганда, өзгөрмөлөрдүн жана негизги факторлордун комплекстүү топтому эске алынат.

2025-жылга карата болжолдонгон траекторияга ылайык, товарларды экспорттоо көлөмү 2024-жылдын деңгээлинен 34,2 пайызга төмөн калыптанат (2024-жылдын жогорку көрсөткүчтөрү 2024-жылдын IV чейрегинде монетардык эмес алтындын экспортунун 2,5 эсеге тездетилген өсүшү менен түшүндүрүлөт). Алдыдагы болжолдоодо импорттук берүүлөр жогорку деңгээлде – 2024-жылдын көрсөткүчүнүн чегинде сакталат. Импорттун түзүмү, негизинен, керектөө багытындагы товарлардан, аралык жана инвестициялык товарлардан, ошондой эле энергия продукцияларынан турат.

Базалык сценарийди ишке ашыруунун алкагындагы айкын маалыматтарды эске алуу менен, экинчилик кирешелердин балансынын болжолдоосу жакшыруу жагына туураланган.

Жаңыланган болжолдоодо, “иштеп жаткандардын акча которуулары” статьясы боюнча түшүүлөр 2024-жылдын тиешелүү көрсөткүчтөрүнө салыштырганда 18,4 пайызга жана мамлекеттик башкаруу секторуна каражаттардын агылып кирүү көлөмү 14,8 пайызга көбөйүшүнүн негизинен экинчилик кирешелердин өсүш арымы оң аймакта сакталышы күтүлүүдө. Ошол эле учурда кызмат көрсөтүүлөр балансы сунушталган кызмат көрсөтүүлөрдүн алынган кызмат көрсөтүүлөрдөн басымдуулук кылышына байланыштуу оң салыдо менен калыптанат. Кызмат көрсөтүүлөрдүн экспортунун өсүшүнүн негизги драйвери, мурдагыдай эле, «башка кызмат көрсөтүүлөр» жана «кыдыруулар» статьялары болот.

Финансылык эсеп боюнча түшүүлөр күтүлүп жаткан күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгын жарым-жартылай компенсациялайт.

Адаттагыдай эле, финансылык капиталдын агылып кирүүсү негизинен башка жана тике чет өлкө инвестициялары аркылуу камсыздалат.

Экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча 2025-жылга карата кайра каралган болжолдоосу 2026-жылга карата төмөнкүдөй күтүүлөрдү калыптандырат.

2026-жылы күндөлүк операциялар эсебинин балансынын тартыштыгы ИДӨгө карата 21,3 пайыз деңгээлинде пассивдүү соода балансынын кеңейишине, ошондой эле

экинчилик кирешелердин балансынын бир аз төмөндөшүнө байланыштуу бир катар факторлордун таасири астында түзүлөт.

Улуттук банктын баалоосу боюнча, экспорттун 1,3 пайызга жана импорттун 2,1 пайызга өсүшү соода балансынын терс сальдосун начарлатат (2025-жылга салыштырганда 2,5 пайызга). Ошентип, учурдагы болжолдо экспорт боюнча оң баалар соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү экономиканын өсүш арымы боюнча күтүүлөрдүн төмөнүрөөк болушуна байланыштуу начарлоо жагына туураланды. Бирок, болжолдоо экспортко багытталган ишканалардын санын көбөйтүү, экспорттун көлөмүн көбөйтүүгө жана экспорттун географиясын акырындык менен кеңейтүүгө багытталган бийлик органдарынын демилгелери, ошондой эле өлкөнүн транспорттук-логистикалык системасын модернизациялоо сыяктуу оң факторлорго да таянат. Импорт боюнча болжолдоо белгиленген мезгилде өнөр жай жана курулуш секторлору тарабынан күйүүчү-майлоочу майларды керектөөнүн өсүшүн кошо алганда, мамлекеттик программаларды жана социалдык-инфраструктуралык өнүгүү долбоорлорун ишке ашыруунун күчөшүнүн эсебинен начарлоо жагына жылдырылган.

Россия Федерациясынын экономикасынын өсүш арымынын төмөндөшүнө жана миграциялык мыйзамдардын мындан ары катаалдашына байланыштуу экинчилик кирешелер балансындагы “иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча түшүүлөр 2025-жылдын деңгээлине салыштырганда 6,1 пайызга төмөндөй тургандыгы болжолдонууда.

Муну менен бирге, 2026-жылы Улуттук банктын эл аралык резервдеринин эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн болгон күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгын жабуу үчүн финансылык эсеп боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталып турганын белгилеп кетүү зарыл. Капиталдын келип түшүүсүнүн олуттуу бөлүгү жеке секторго багытталган башка инвестицияларынын жана тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен камсыз кылынышы күтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын 2025-2026-жылдарга төлөм теңдеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- геосаясий абалдын жогорку деңгээлде белгисиздиги;
- негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономиканын өсүш арымынын басаңдашы;
- жеке сектордун карыз оорчулугунун өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирлиги	2022				2023				2024				2025		
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.
1. Суроо-таала жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу асуу арымы)																
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	168 137.2	227 481.2	292 245.0	332 881.2	231 249.5	292 877.7	375 903.3	433 699.5	268 280.3	324 121.0	436 047.7	496 595.2	329 148.1	380 514.5	530 855.5
ИДӨ	%	3.4	8.3	8.2	13.2	8.1	4.9	7.4	13.7	10.0	7.6	12.2	6.7	12.5	10.9	7.9
Ички керектөө	%	17.5	7.8	13.3	19.3	17.6	38.3	5.0	9.5	18.0	6.4	7.6	15.5	11.1	16.0	
Инвестициялар	%	-9.9	249.0	68.4	10.9	60.0	-22.5	31.2	45.4	14.3	23.0	-34.3	-8.3	4.8	14.1	
Таза экспорт	%	39.3	384.7	84.2	28.5	130.6	95.8	71.0	59.2	45.3	-7.8	-59.2	-22.3	-33.0	24.7	
ИДӨнүн өндүрүшү:																
Айыл чарба	%	1.5	4.2	8.3	10.4	5.9	-1.2	-1.2	3.4	2.2	7.3	7.8	4.6	2.5	4.5	-0.6
Өнөр жай	%	1.8	23.0	22.9	4.0	10.7	-5.4	2.4	10.7	6.4	-1.4	8.4	7.4	13.1	8.8	9.4
Курулуш	%	-1.4	5.4	-1.1	19.5	2.2	16.4	19.2	30.5	51.1	38.3	25.8	3.4	69.0	28.1	17.0
Кызмат көрсөтүү	%	2.5	4.4	3.7	8.7	3.0	3.5	4.0	7.1	5.5	5.3	4.8	7.6	5.8	6.7	6.2
алар ичинде соода жүргүзүү	%	3.1	5.2	7.3	10.2	4.5	6.1	7.9	11.7	9.0	8.7	11.7	8.0	8.7	10.3	8.7
2. Баалар²																
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	111.7	113.8	115.0	115.0	114.7	110.8	109.8	108.2	105.4	104.8	104.3	105.6	106.9	107.7	108.9
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	113.2	113.1	115.5	114.7	112.7	110.5	109.6	107.3	105.2	104.5	104.9	106.3	106.9	108.0	108.4
Базалык КБИ	%	111.8	114.4	117.4	118.0	115.6	111.8	109.3	108.0	106.2	105.3	105.3	105.9	106.1	106.0	106.5
КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:																
Азык-түлүк товарлары	%	113.5	116.6	117.9	116.7	115.9	108.0	106.1	104.3	101.1	101.0	100.8	104.0	107.1	109.6	111.8
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	110.3	111.2	110.9	111.8	121.9	120.5	117.9	113.1	109.8	109.5	109.8	111.0	111.0	109.2	105.4
Алкогoolдук ичимдиктер, тамеки	%	113.6	114.9	117.8	122.5	112.9	112.7	114.4	113.1	110.0	108.5	106.5	105.0	104.8	105.2	108.0
Тейлөө	%	107.9	109.0	111.1	111.0	109.9	111.2	109.6	109.3	107.8	107.7	107.8	108.2	107.0	105.7	107.1
КБИ, мундасмасы боюнча классификациялоо:																
Активдик товарлар	%	118.8	117.5	117.9	120.3	117.9	116.0	114.9	111.9	109.8	110.3	109.9	110.0	109.8	108.1	107.5
Жоюл салынуучу баа	%	110.9	111.9	112.2	107.0	103.1	108.1	112.1	113.8	116.9	114.8	113.3	112.7	109.1	109.7	111.9
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	107.4	109.1	110.4	112.6	114.5	114.1	113.4	111.6	108.2	106.5	105.5	104.9	105.1	104.6	104.8
3. Тышкы сектор³ (ИДӨ карата пайыздарда)																
Соода балансы	ИДӨго карата %	-34.4	-45.9	-56.5	-56.6	-56.9	-58.2	-55.1	-54.7	-58.5	-57.6	-48.1	-37.2	-33.4	-34.4	-35.1
Күчсүзлүк операциялар эсеби	ИДӨго карата %	-18.2	-32.1	-43.1	-42.1	-42.3	-44.6	-45.0	-49.6	-47.4	-35.7	-23.4	-16.4	-16.9	-18.1	
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨго карата %	34.7	28.2	26.6	29.7	31.1	32.4	34.5	36.4	37.4	39.9	44.6	48.2	46.4	42.9	38.6
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨго карата %	71.5	76.1	84.8	87.2	88.5	92.4	92.6	95.4	101.1	101.1	94.5	86.0	77.8	75.6	72.3
4. АКШ долларынын алмашуу курсу, бир мезгилдин акырына карата	сом	83,309.0	79,500.0	80,182.9	85,680.0	87,420.0	87,226.7	88,710.0	89,085.3	89,470.8	86,445.4	84,200.0	87,000.0	86,400.0	87,394.0	87,401.9
5. Монетардык сектор (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, асуу арымы)																
Улуттук байыркын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	14.00	14.00	14.00	13.00	13.00	13.00	13.00	13.00	13.00	9.00	9.00	9.00	9.00	9.00	9.25
"Овернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	12.00	12.00	12.00	10.00	10.00	11.00	11.00	11.00	11.00	5.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
"Овернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	16.00	16.00	16.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	11.00	11.00	11.00	11.00	11.00	11.25
Банктар аралык кредит рынокундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	8.85	14.66	13.00	11.99	10.52	11.29	11.64	12.11	11.71	9.12	5.22	4.07	4.08	4.13	4.31
анын ичинде:																
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	8.85	14.66	13.00	11.99	10.52	11.29	11.64	12.11	11.71	9.12	5.22	4.07	4.08	4.13	4.31
улуттук валютала кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7 күндүк юта боюнча орточо салмактаанып алынган көрсөтүлүүк, мезгилдин акырына карата	%	11.86	13.11	12.82	11.41	10.35	11.57	11.86	11.95	11.95	5.91	3.44	3.43	3.43	3.43	3.45
14 күндүк юта боюнча орточо салмактаанып алынган көрсөтүлүүк, мезгилдин акырына карата	%	11.45	13.57	13.11	12.17	11.27	11.82	12.01	12.01	-	-	-	-	-	-	-
28 күндүк юта боюнча орточо салмактаанып алынган көрсөтүлүүк, мезгилдин акырына карата	%	11.09	13.82	13.46	12.57	12.37	12.16	12.11	12.08	12.09	5.14	3.59	-	-	-	-
91 күндүк юта боюнча орточо салмактаанып алынган көрсөтүлүүк, мезгилдин акырына карата	%	8.79	-	15.19	13.81	13.52	13.98	13.88	13.78	13.96	11.22	-	-	-	4.50	4.30
182 күндүк юта боюнча орточо салмактаанып алынган көрсөтүлүүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	14.67	14.79	14.90	14.74	12.13	-	-	-	-	5.50
Акча базасы	%	8.8	19.8	31.7	44.9	38.8	22.5	10.8	9.9	13.7	19.1	19.2	17.5	17.7	19.6	24.7
Банктардан тышкары акчалар (M0)	%	5.7	20.5	27.5	41.3	32.5	16.0	4.0	1.3	7.8	12.7	19.1	15.2	20.7	25.8	24.7
Акча топтому (M1)	%	7.4	23.1	27.3	36.1	41.2	22.7	16.4	10.2	19.0	27.8	28.2	30.9	50.9	38.1	47.6
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	8.6	20.8	25.3	32.5	36.5	21.6	16.2	11.4	20.3	27.7	28.6	31.0	47.8	43.9	50.5
Акча массасы (M2X)	%	9.5	18.6	27.5	30.6	40.0	29.4	18.7	15.0	22.4	26.0	30.6	31.9	39.9	36.6	39.1

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. 2025-жылдын III ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуна МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган, пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Улуттук банк МКОнун чыгарылышын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

М2Х акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит уюмдарынын депозиттери, мында мамлекеттик башкаруу органдарынын жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Керектөө баа индекси (КБИ) – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизми – акча-кредит саясаты чөйрөсүндөгү чечимдердин баа динамикасына пайыздык, валюталык, кредиттик жана байланыш каналдары аркылуу таасир этүү процессин мүнөздөгөн өткөрүп берүү механизми.

Эсептик чен – борбордук банк тарабынан белгилене турган пайыздык ченди билдирген жана экономиканын акча ресурсунун баштапкы багыты катары кызмат кылган акча-кредит саясатынын инструменти.

BIR эталондук чени (Bishkek Interbank Rate) – өлкөнүн банктар аралык рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде акчанын наркынын индикатору болуп саналган рыноктук пайыздык чен.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ААК	ачык акционердик коому
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
АКШ ФРС	Америка Кошмо Штаттарынын Федералдык резерв системасы
Борбордук казыналык	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук Казыналыгы
ДБ	Дүйнөлүк банк
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕАӨБ	Евразия өнүктүрүү банкы
ЕББ	Европа борбордук банкы
ЖАК	жабык акционердик коому
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБ	коммерциялык банктар
КБИ	керектөө баа индекси
КНС	кошумча нарк салыгы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
«КФБ» ЖАК	«Кыргыз фондулук биржасы» ЖАК
КР ФМ	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги
КР УСК	Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
КЭБ	Кытай Эл Банкы
МА	маалымат агенттиги
МБК	мамлекеттик баалуу кагаздар
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РФ	Россия Федерациясы
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФАО	БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму (Food and Agriculture Organization)
ФОБ	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
BIR	Кыргыз Республикасынын банктар аралык эталондук пайыздык чени (Bishkek Interbank Rate)
RSI	салыштырма күч индекси (relative strength index)